

Univerzita Palackého v Olomouci
Fakulta tělesné kultury

Žena a volný čas
Bakalářská práce

Autor: Dominik Zavadil
Rekreologie - Management volného času a rekreace

Vedoucí práce: Mgr. Tereza Vrbová

Olomouc 2013

Bibliografická identifikace

Jméno a příjmení autora: Dominik Zavadil

Název bakalářské práce: Žena a volný čas

Pracoviště: Katedra rekreologie

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Tereza Vrbová

Rok obhajoby bakalářské práce: 2013

Abstrakt: Bakalářská práce se zabývá využitím volného času žen v současnosti. Cílem je analyzovat způsoby trávení volného času zkoumaného subjektu (žen). Analýza je vytvořena na základě dotazníku, spojeného s neformálním rozhovorem žen, spolupracujících se společností Avon cosmetics CR s. r. o. Výsledky ukazují, že se mi podařilo zmapovat strukturu činností ve volném čase zkoumaného subjektu.

Klíčová slova: Žena, volný čas, Avon cosmetics CR s. r. o.

Souhlasím s půjčováním bakalářské práce v rámci knihovních služeb.

Bibliographical identification

Author's first name and surname: Dominik Zavadil

Title of the master thesis: Woman and Leisure

Department: Institute of recreology

Supervisor: Mgr. Tereza Vrbová

The year of presentation: 2013

Abstract: This thesis deals with the use of free time women currently. The aim is to analyze ways of spending free time studied the subject (women). The analysis is made on the basis of a questionnaire, coupled with informal interviews of women working with Avon cosmetics CR s.r.o. Results show that I was able to map the structure of leisure activities, researched the subject.

Keywords: Woman, Leisure, Avon cosmetics CR s.r.o.

I agree the thesis paper to be lent within the library service.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracoval samostatně pod vedením Mgr Terezy Vrbové, že jsem uvedl všechny použité literární a odborné zdroje a dodržoval zásady vědecké etiky.

V Olomouci, 30. června 2013

Děkuji Mgr. Tereze Vrbové, za odborné konzultace a cenné rady při zpracování bakalářské práce. Děkuji kolegům a ženám pracující pro společnost Avon cosmetics CRs.r.o. za pomoc a trpělivost.

Dále děkuji svým rodičům, sestře, mojí přítelkyni, kamarádům a přátelům, že jsem měl možnost studovat na Univerzitě Palackého v Olomouci

OBSAH

1. Úvod	- 7 -
2. Česká žena v přehledu posledního půlstoletí	- 8 -
2.1. Česká žena v období komunismu	- 8 -
2.2. Česká žena po sametové revoluci	- 10 -
3. Role české ženy na počátku 21. století	- 11 -
3.1. Role ženy v domácnosti	- 11 -
3.2. Žena a její pracovní role	- 13 -
3.3. Profesionální dráha a kariéra české ženy	- 32 -
4. Člověk a jeho volný čas	- 19 -
4.1. Koncepce volného času vzniklé na našem území	- 20 -
4.2. Období 1949 – 1989	- 20 -
4.3. Období po roce 1989	- 21 -
5. Vymezení volného času	- 22 -
5.1. Funkce volného času	- 23 -
5.2. Typy volného času	- 25 -
5.3. Klasifikace činností volného času	- 26 -
5.4. Faktory ovlivňující volný čas...	- 29 -
5.5. Volný čas žen	- 32 -
6. Výzkum	- 34 -
6.1. Cíle výzkumu...	- 34 -
6.2. Organizace a metodika výzkumu	- 35 -
6.3. Analýza a interpretace zjištěných výsledků	- 36 -
6.4. Charakteristika zkoumaného souboru...	- 36 -
6.5. Náplň volného času (okruh první)	- 38 -
6.6. Časová struktura dne (druhý okruh)	- 41 -
7. Diskuze	- 46 -
7.1. Diskuze k metodě	- 46 -
7.2. Diskuze ke zkoumanému subjektu...	- 47 -
7.3. Diskuze výsledků	- 47 -
8. Závěr	- 53 -
9. Shrnutí, Summary	- 54 -
10. Seznam použité literatury	- 55 -
11. Seznam příloh	- 57 -

1. Úvod

Na úvod bych rád zodpověděl otázku proč jsem si vybrat dané téma. Dostal jsem příležitost pracovat ve společnosti Avon cosmetics, která je zaměřená především na ženy. Tato společnost mi do života přinesla každodenní setkávání se ženami v daleko větší míře než jsem si dokázal představit. Každodenní řešení různých pracovních situací provázely velmi často hovory o velkém pracovním vytížení a nedostatku volného času. O tom, jak po příchodu ze zaměstnání jim začíná „druhá směna“, kterou je starost o domácnost a po splnění všech povinností, kdy by měl přijít právě onen volný čas, padají únavou a jejich myšlenky směřují ke spánku.

Touto prací se pokouším zjistit, které činnosti ženy vykonávají ve svém volném čase. Kolik vlastně času považují ženy za volný? Kladu si za cíl získat ucelený přehled o volném čase a jeho využití u zkoumaného subjektu. Doufám, že tato práce povede k zamyšlení se nad problematikou žen a volného času. Zároveň v zapojení se mužů do každodenních činností ženy, které povede k nárůstu volného času žen.

2. Česká žena v přehledu posledního půlstoletí

Obsah rolí žen je obecně výsledkem jejich proměn v rámci historického kontinua nejen na daném území. Každá lidská epocha přispěla svým osobitým vnímáním ženy k dnešnímu, časově tak relativnímu obrazu.

2.1 Česká žena v období komunismu

Velké množství současně žijících pracujících žen vyrostlo či bylo již dokonce i zaměstnáno za bývalého komunistického zřízení, které svým obsahem a činy výrazně poznamenalo život žen na našem území. Naše země má za sebou 40 let trvající komunistickou minulost. Toto socialistické zřízení svými východisky a názory na úlohu ženy ve společnosti výrazně ovlivnilo několik generací žen a mužů. Příjem ženy se pohyboval průměrně kolem 70 % příjmu muže. Důvodem byl i fakt, že muži pracovali v preferovaných odvětvích průmyslu (těžký průmysl, těžba atd.), kdežto ženy působili ve větší míře v lehkém průmyslu a službách. Tato skutečnost tak vedla k feminizaci některých oblastí jakým bylo školství či zdravotnictví. Socialismus rozvíjený v Československu dal ženě, toužící po zaměstnání možnost pracovat. V padesátých letech byla vzorem „nové socialistické ženy“ dělnická hrdinka, která vystupovala na schůzích a bojovala proti imperialistům a zároveň vzorně pečovala o rodinu (Heitlingerová, Trnková, 1998). Ženy v této době vykonávaly i takové činnosti, při kterých dnes najdeme spíše muže (řidičky autobusů, dělnice na stavbě atd.). Obecně šlo o alternativní řešení nedostatku žádaných pracovních sil. Tento výčet je však i důkazem, že žena alternovala na místech charakteristických pro tzv. sekundární trh práce.

Ženy tvořili důležitou rezervu, ale jejich zapojení do zaměstnání bylo podmíněno vytvořením společenských institucí a sociální podpory pro mateřství a péči o děti. Nejen všeobecně podporovaly a braly na vědomí „státní ochranu mateřství“, ale do značné míry si zvykli na celou škálu státních dávek a přídatků orientovaných na matky a rodiny s dětmi.

Ženská emancipace byla oficiálně podporována, ovšem kromě aktu masové zaměstnanosti žen se neobjevovaly žádné jiné námitky. Spíše naopak. Režim podporoval tradiční rozdělení mužů a žen. Pro ženy vznikali i příručky s radami jak pečovat o domácnost, jak udržet rodinnou harmonii a jak se smířit s nepříznivou dělbu práce a nižším příjmem (Heitlingerová, Trnková, 1998). Prodloužení mateřské dovolené pak ještě posílilo konzervativní postoj společnosti k asymetrickému, z hlediska dělby práce v domácnosti, přesto „přirozenému modelu“.

Důvodem tak velké zaměstnanosti žen byla nejen zmíněná „možnost pracovat“ či socialistický vzor, ale především potřeba druhého platu v rodině, kdy muž zpravidla nedosahoval tak vysokých výdělků. Ve vztahu k rodině, pak daná činnost nebyla obecně tolik vyčerpávající a žena mohla po příchodu ze zaměstnání domů nastoupit do tzv. „druhé směny“- péče o rodinu a domov. Jen velmi málo žen pracovalo v řídicích pozicích.

Důraz na mateřství a rodinu umožnil ženám v komunistickém zřízení únik z politicky řízené veřejné sféry i z odcizujících pracovních vztahů a prostředí. Zárukou lepší profesní kariéry bylo členství v komunistické straně. Rodina tak byla považována za sféru volnosti, svobody a autentičnosti. Svobodná či bezdětná žena byla nazírána za „neobvyklou výstřednost“. Ženy se průměrně vdávaly mezi 18 až 20 rokem života. Důsledkem pak byla větší rozvodovost, kdy většina z těchto manželství vznikla po krátkodobé známosti a impulsem k jeho uzavření bylo mnohdy těhotenství snoubenky. I existující socialistická bytová politika, preferující mladé manželské páry s dětmi měla na daný stav sňatků neoddiskutovatelný vliv. Velmi málo žen mělo více než dvě děti a rodiny s jedináčkou byly zcela běžné. Hlavní metodu omezení porodnosti nebyla antikoncepce nýbrž potraty. Dle některých demografických statistik, každé třetí těhotenství bylo ukončeno interupcí (Heitlingerová, Trnková, 1998).

Existující dualita role pracující matky však přinášela obrovské fyzické a psychické přetížení, chronický stres a nedostatek volného času. Žena přijímala dvojí roli jako „od přírody daný úděl“ a byla hrdá na to, kolik toho na rozdíl od mužů dokáže (Heitlingerová, Trnková, 1998).

Pracovní den ženy, včetně domácích prací, se pohyboval mezi 13 až 14 hodinami. Pro ženu byla typická diskriminace v zaměstnání a nedostatek volného času.

2.2 Česká žena po sametové revoluci

Sametová revoluce roku 1989 měla za následek zhroutilí komunistickeho režimu v bývalém Československu. Postupně byly také započaty společenské a ekonomické reformy. Bývalé Československo bylo postaveno, jak píše Martin Potůček, před řešení úkolu dvojí transformace (Potůček, 2003: 19):

- a) transformace znamenající návrat zpět mezi demokratické společnosti s tržní ekonomikou a právním státem,
- b) transformace zastarávající průmyslové společnosti na společnost moderní, tj. postindustriální, informační, vzdělanostní apod.

Prostřednictvím těchto transformací mělo být v co nejkratší době dosaženo stejné či podobné životní úrovně jako tomu bylo (a je) v kapitalistických zemích západní Evropy. Roku 1993 vzniká samostatný stát Česká republika (osamostatnění Slovenského státu) a začínají se psát zcela nové dějiny naší země.

Zmíněné změny způsobily také postupné přeměny v rolích žen. Některé změny byly více než transparentní jiné méně výrazné. Dříve státní podniky postupně přecházeli do soukromých rukou. Nově se na českém trhu začali objevovat firmy ze zahraničí, které hledali místa pro tzv. centrály ve střední Evropě či přímo výrobní plochy. Lidem bylo umožněno soukromé podnikání. Na druhou stranu se však výrazně zvýšil počet nezaměstnaných, kdy právě ženy patří mezi diskriminované skupiny na trhu práce. Rapidně se snížil počet potratů, kdy většina žen v této době již využívá hormonální antikoncepci. Zvýšil se věk sňatku, poklesl počet narozených dětí. Objevili se nové typy společného soužití partnerů (a to nejen opačného pohlaví). Ženám se stále, až na výjimky, nepodařilo získat stejné zastoupení ve významných funkcích jako je tomu u mužů.

V posledních letech jakoby opět zesilovalo „feministické hnutí“, za komunistickeho režimu potlačené. Do popředí zájmu se dostávají tzv. „gender studies“. Důvodem již není boj za volební právo žen, jak tomu bylo na počátku minulého století, ale je to boj za rovné příležitosti mužů a žen.

3. Role české ženy na počátku 21. století

Současná česká žena je nositelkou mnoha rolí, jejichž vztah tvoří více či méně ucelenou životní strategii, která je rozhodující pro fungování a budoucnost její rodiny. Sociologie genderu rozděluje dva typy rolí:

- a) pracovní,
- b) rodinné.

Vztah mezi sférou pracovní a rodinnou je chápán jako konfliktní. A je považován za hlavní znak a problém současných žen. V běžném životě tento vztah není až tak ostře vymezen. Přičemž řešením je tu individuální harmonizace práce a rodiny za všudypřítomných společenských podmínek.

Soukromá sféra (rodinná) je v naší společnosti ztotožňována z ryze „ženským světem“, který zahrnuje sféru domácnosti, péče o rodinu a neplacenou domácí práci. Opoziční sféra veřejná je pak typickou pro zástupce mužského pohlaví. Zahrnuje svět politiky, placené práce a veřejné angažovanosti. Postupně však dochází k průniku stále většího množství žen do sféry veřejné. Pro tyto ženy je typické vyšší vzdělání a vyšší kvalifikace na trhu práce. Současně s těmito změnami jsme svědky proměn soukromé sféry, tedy uvnitř rodiny:

- mění se její velikost a struktura,
- dochází k narušení tradiční dělby práce v domácnosti,
- mění se obsah rolí muže a ženy v rodině,
- rodina se více otevírá vnějšímu sociálnímu okolí,
- objevuje se více partnerských způsobů soužití,
- a mění se vztah mezi partnery, děti i rodiči.

3.1 Role ženy v domácnosti

Po roce 1989 lze poukázat na změny, ke kterým došlo uvnitř české rodiny a které do jisté míry nabourávají model tzv. „tradiční rodiny“. Přesto jsou to nadále především ženy, od koho je očekávána péče o domácnost a rodinu.

Zaměstnanost žen tedy pracovní sféra je odrazem společenského nazírání na její očekávanou hlavní roli „matky a strážkyně rodinného krbu“ (Vodáková, Vodáková, 2003).

„Strážkyně krbu“ pečuje o „teplo domova“, i v tomto vztahu je nastíněno ztotožnění ženy s domovem. S tím domovem, který ona udržuje a tvoří pro sebe, svého muže a děti. Ovšem pojem domov je dnes nahrazen pojmem domácnost. Pojmem, ze kterého se vytratila důležitost ženy a její nepostradatelnost. A s jehož záměnou došlo k devalvaci významu role ženy pro společnost, přesto, že je to právě ona, která vykonává nadále většinu domácích prací. Olga Vodáková v knize „Rod ženský“ význam ženy pro domácnost potažmo pro domov dobře vystihuje ve spojitosti vztahu k muži (Vodáková, Vodáková, 2003): „Muž, který se vrací domů ze zaměstnání musí ten domov mít. A pokud je žena ztotožňována s domovem, pak je žena nepostradatelnou, má-li domov existovat.“

Práce v domácnosti je narozdíl od práce v zaměstnání většinou prací neplacenou, prací bez stanovené pracovní doby (a tedy také bez stanovené doby odpočinku), jejíž intenzita navíc často stoupá právě v období pracovního klidu a odpočinku ostatních (např. o svátcích a v době předsváteční). Narozdíl od práce v zaměstnání je prací vykonávanou pouze pro nejbližší okolí a v současné době je také většinou prací sociálně izolující nebo alespoň neposilující sociální sítě jednotlivce. Práce v domácnosti je dále prací s nízkou společenskou prestiží, je prací neustále se opakující, prací pro okamžitou spotřebu, a proto se stává pro ostatní často „neviditelnou“.

Česká žena věnuje domácí práci týdně průměrně 25 hodin, kdežto muž 10 hodin (Mansfeldová, Tuček, 2002: 150-159). Zabezpečuje většinu prací v české domácnosti, a to ať už se jedná o faktické úkony, nebo o tzv. „mentální práci spojenou s vedením domácnosti“. Ta zahrnuje organizaci prací v domácnosti, jako je například rozdělování úkolu, které je potřeba vykonat, nebo vysvětlování, jakým konkrétním způsobem lze co a kde udělat či obstarat. Větší díl „mentální práce související s péčí o domácnost“ vykonává v rodině zpravidla ten, kdo přebírá hlavní zodpovědnost za péči o domácnost.

Hlavní ženskou rodinnou rolí zůstala nadále role matky. I přes změny v životních možnostech žen jsou to právě ony, kterým je nadále přisuzována úloha vychovatelky, pečovatelky atd. Toto obecně rozšířené vnímání její role v prostoru rodiny konstruuje i její místo ve společnosti. Péče o děti je ve třech čtvrtinách českých domácností výhradně záležitostí ženy. Ve zbývajících třetině případů se o děti starají oba partneři.

Přesto, že v současnosti mohou mateřské dovolené využít i muži je jejich počet zanedbatelný a ta tak nadále zůstává doménou žen. Důvodem tohoto stavu je nejen historická „zakořeněnost“, ale i všude přítomné podmínky, kdy muž na trhu práce je stále více ohodnocován než žena a lze u něj i obecně předpokládat větší kariérní úspěch.

Výsledná odpovědnost žen za děti a domácnost je jí prisouzena bez ohledu na její vytížení v placeném zaměstnání a celkově horší postavení na trhu práce. V současnosti je v naší společnosti nahlíženo na problém skloubení práce a rodiny jako na individuální problém ženy. Jeho zvládnutí je pak projevem pouze té „pravé schopné ženy“.

3.2 Žena a její pracovní role

Přestože je ženám i mužům zajištěna ústavou a zákoníkem práce rovnost, skutečnost je jiná. Z mnoha příčin tvoří ženy ve většině zemí rezervoár pracovních sil pro sekundární trh práce a jen obtížně se prosazují na trhu primárním. Ženami jsou přednostně obsazována taková místa, která nejsou příliš náročná a opticky umožňují co nejsnazší harmonizaci s péčí o rodinu. Typické i pro dané pozice je jejich nevýrazná společenská prestiž a v průměru i nižší platové ohodnocení. Postupně tak došlo k feminizaci určitých odvětví, které nabízely takové posty či byly „a priori“ určeny ženské pracovní síle.

Pro ženu na trhu práce jsou typická tato kritéria (Věšínová-Kalivodová, Maříková, 1999) :

- **Kritérium průměrné mzdy:** v současné době nikde na světě nedosahují zaměstnané ženy stejného průměrného výdělku jako zaměstnaní muži. Nejčastěji činí rozdíl 20 -30 % ve prospěch ekonomicky aktivní mužské populace. Navíc zde funguje další nerovnost – manuálně pracující muži obvykle vydělávají v průměru více než relativně privilegované nemanuálně pracující ženy.
- **Kritérium pracovního úvazku:** více než polovina pracujících žen v západních společnostech je zaměstnána na částečný úvazek – což znamená, že nemají jistou práci, pracují na termínované smlouvy, kdykoliv potřebuje

zaměstnavatel omezit pracovní zdroje, jsou to ženy, které propouští. Navíc dostávají minimum odměn či prémie nebo příplatků. Často je průměrná hodinová mzda ve zkráceném úvazku nižší než u identického pracovního zařazení vykonávaného na plný úvazek. U nás se tato situace vyskytuje méně často, ale ve vyspělých kapitalistických zemích je právě nastíněná situace obrazem subordinace ženské práce. Právě tato práce je přidělována nebo přímo přenechávána ženám.

- **Kritérium dalších příjmů:** dominance mužů na trhu práce je příliš silná a ženy nedokážou překonat bariéry, které vytvářejí tradice, mužská solidarita či sociální zátěž žen. Nejde jen o prostou diskriminaci žen, ale v mnoha směrech o nedostatek mužské představitosti a ochoty ke změně postoje k ženské vzdělanosti a kvalifikační kompetenci.
- **Kritérium profesionálního postupu:** muži se necítí volně, má-li být jejich šéfovou žena. I ženy však paradoxně nemají rády, když jim šéfuje žena.

Často řešenou otázkou ve společnosti je „proč vlastně musí žena pracovat?“. V souvislosti s tím se mnohdy objevuje (diskriminační) vysvětlení nepředpokládající touhu po uplatnění a po vlastní finanční a sociální nezávislosti. To dává impuls ke vzniku teorií, které se snaží vysvětlit ženskou práci jako:

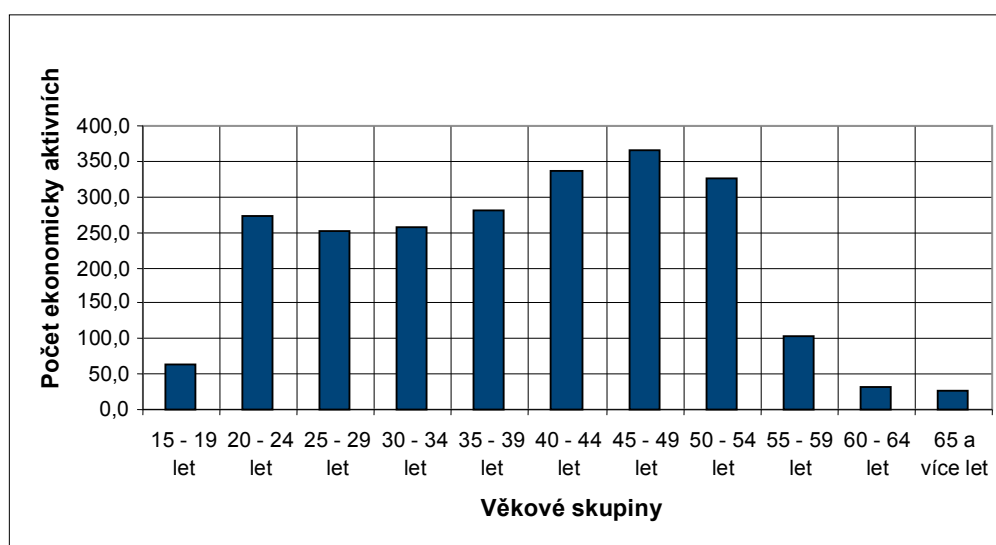
- a) doplňující podporu rodiny,
- b) podporu kariéry manžela,
- c) zajištění „kapesného“,
- d) sekundární, méně významnou nahodilou záležitostí.

3.3 Profesionální dráha a kariéra české ženy

Pro české podmínky je typická vysoká zaměstnanost žen ve věkové kategorii 15-19 let. V porovnání s některými evropskými zeměmi patří toto množství stále k jedněm z nejvyšších a svědčí o tom, že jsou zaměstnány i dívky, které by mohly studovat (uzavřenost vysokoškolského systému). Věková kategorie 20-24 let startuje i v rámci Evropy neuvěřitelně vysokou křivku ekonomické aktivity, která má kontinuální průběh. Kulminuje ve věkových kategoriích 40- 44 let a 45 - 49 let.

Prudký pokles nastává po 55 letech v kategorii 55-59 let. Nad 60 let pracuje již jen zhruba 12% žen.

Graf č. 1: Ekonomická aktivita žen podle věkových skupin.

Zdroj: ČSÚ

Období mezi 20 – 29 rokem věku je pro české ženy (období vrcholné fertility) dobou kritického souběhu životních událostí. Dvě události v tomto období, tj. sňatek a narození prvního dítěte, vedou často ke změně zaměstnání a mnohdy i povolání. Ale zatímco manželství zasahuje do profesní dráhy obou partnerů, v případě rodičovství jde o výrazně ženský problém. Odchod na mateřskou dovolenou znamená, že po čase dojde k obnovenému profesnímu startu. Tímto zpožděním se snižuje nejen možnost profesního uplatnění, ale zároveň s přetrvávajícím vlivem mateřské role v době péče o malé dítě slábnou význam povolání pro životní dráhu. Tím, že žena zůstává s dítětem doma, přijímá i všechny ostatní rodinné role včetně těch, o které se s mužem dělila. Ambice žen ovšem bývají již v anticipační fázi strukturovány odlišně, než je tomu u mužů. Především je jejich záběr širší – a to dvěma směry: zahrnující anticipaci vlastní životní dráhy v obou centrálních liniích, tj. pracovní a rodinné (zatímco u mužů je druhá linie spíše okrajovou), ale zahrnují také anticipaci profesní dráhy manžela

(Alan, 1989). Tabulka hodnocení důležitosti životních „cílů“ mužů a žen nastiňuje fakt nejednostrannosti zaměření žen. Přesto, že nejvíce zvolených cílů je spjato především s domovem, nedosahují výsledky profesní oblasti nízkých hodnot (Maříková, 2000).

Tabulka č. 1: Průměrné skóre při hodnocení: „Co je pro Vás osobně důležité?“

	muži	ženy
Mít co nejvyšší vzdělání a kvalifikaci	3,3	3,1
Mít čas na vlastní zájmy a koníčky	3,3	3,1
Mít zajímavou a užitečnou práci	3,8	3,7
Žít pro rodinu a děti	3,9	4,1
Mít úspěch a uznání	3,5	3,3
Mít čas na přátele	3,1	3,1
Mít hodně peněz a dobře si žít	3,7	3,6
Žít klidně bez rizik a napětí	3,9	4,1
Starat se o domácnost	2,8	3,3
Pracovat na zahradě, upravovat byt-dům	2,8	2,9

Zdroj: Rodina 96

* zvýrazněny oblasti v nichž dominují ženy

Profesní dráha české ženy se vyznačuje řadou zvláštností nejen oproti mužské profesní dráze, ale i profesním drahám žen v zahraničí. Josef Alan v knize „Etapy života očima sociologie“ zmiňuje několik charakteristik profesní dráhy české ženy (Alan, 1989).

- V průběhu profesní dráhy převažuje u žen stabilita v dané profesní kategorii, dojde-li ke změně, má častěji než u mužů sestupný průběh.
- Vzdělání ovlivňuje průběh profesní dráhy žen slaběji než je tomu u mužů. Na úrovni středního vzdělání s maturitou je sice profesní start žen často lepší, tuto

výhodu však postupně ztrácejí díky rychlejšímu profesnímu vzestupu stejně vzdělaných mužů.

- Mění-li žena zaměstnání, pak ji častěji než mužům hrozí profesní sestup.
- Tyto rozdíly se kupodivu nepromítají do oblasti postojů, tedy ani do hodnocení vlastního povolání, práce, dosavadní dráhy, ani představ o další odborné perspektivě.

Stále nevyřešeným problémem nadále zůstává funkce povolání v životě ženy a především začlenění mateřské role do celku profesní dráhy. Profesní dráha ženy nikdy nebude přesnou kopií „mužského modelu“. Muž, lhostejno, zda ženatý, nebo svobodný, může zhodnotit svůj kapitál na trhu práce přímo. Žena v manželství potřebuje k dosažení stejného výsledku absolutní nebo alespoň dílčí podporu od svého partnera (Singly, 1999: 108). Pro aktuální stav možností ženy na trhu práce bývá někdy použit pojem „skleněný strop“. Důležitým a nevyhnutelným činem je tak alespoň pokus o komplexní zlepšení podmínek profesního uplatnění žen (vytvoření a zpřístupnění institucí umožňujících plné zapojení na trhu práce). To znamená pro české ženy nejen využití pestřejších typů pracovních úvazků, ale i větší počet vysokoškolsky vzdělaných žen.

Česká společnost vidí důvody nižší úspěšnosti žen na trhu práce oproti mužům především v těchto bodech (% v závorkách je souhrn těch, kdo rozhodně nebo spíše souhlasí s daným názorem) (Křížková, 2003):

- omezení žen těhotenstvím, péčí o malé děti a rodinná zátěž (muži 94 %, ženy 89 %),
- fakt, že lidé preferují ve vedoucích pozicích muže (muži 88 %, ženy 89 %),
- současné nastavení pracovní sféry a zaměstnavatelské politiky, které ženy znevýhodňuje,
- fakt, že v práci dominují muži a ti nedávají ženám šanci (muži 57 %, ženy 75 %).

S vertikální mobilitou žen se setkáme výjimečně. Všeobecně je známo, že ženy to mají na vedoucích místech mnohem těžší než muži. I ženský kolektiv volí za svého nadřízeného raději muže než ženu. Jedním z důvodů je velké množství způsobů, jak

zpochybnit autoritu a schopnosti ženy ve vedoucí pozici, což je v praxi podřízenými často využíváno (a zneužíváno).

K překážkám profesionálního růstu patří (Věšíňová-Kalivodová, Maříková, 1999):

- a) ženy nemohou získat takovou autoritu, dokud se nechovají jako muži, což destruuje jejich identitu a osobnost,
- b) ženy hodně obětují tomu, že neustále dokazují (všem i sobě), že na vedoucí místo patří, že na něj stačí, že jsou stejně dobré či lepší než muži,
- c) chová-li se žena jako muž (ve vedoucí funkci), nemusí být vůbec adekvátně přijata, takže se může dostat do situace, že neexistuje pro její roli model vzorového chování a jednání (vzorové chování „vedoucího“ má maskulinní archetyp).

Vysokoškolsky vzdělané ženy jsou v naší společnosti automaticky považovány za kariérově orientované. Jde však jen o teoretický předpoklad. V reálném životě se například dle Hany Maříkové však ani tyto ženy nevydávají za kariérou a to z následujících příčin (Maříková, 2000):

- Ženy jsou blokovány modelem řízení, který skrytě i veřejně staví subjektivní překážky, jež selektují ženy mimo oficiální i neoficiální informační kanály, kde se rozhoduje. Muži ve vedení posuzují pracující ženy optikou „manželky“, „matky“, „přítelkyně“ a podobně. V představách řídicích pracovníků náhrada pracovníka-muže pracovnící-ženou snižuje prestiž dané pracovní pozice. Sociální a pracovní kompetence ženy je všeobecně pokládána za slabší, na rozdíl od kompetence muže, a tento předsudek, resp. genderový stereotyp je použit v mnoha konkrétních pracovních vazbách bez přihlídnutí k jedinečnosti lidské bytosti, jejímu vzdělání, kvalifikaci a schopnostem.
- Ženy, které kombinují práci s rodinou, jsou plně schopny obstát v náročné profesi, ale již ne dostát kariérovým nárokům týkajícím se mobility, časových investic atd.
- Model zaměstnané ženy bez kariérových ambicí je nejúspěšnějším modelem všech dob z hlediska komplementarity rolí muže a ženy v rodině a domácnosti.

Žena není celkově vnímána individuálně a diferencovaně. Ženy doplácí na ženy, respektive na to, že většina z nich se chová tak, jak muži očekávají a jak to vyžadují.

4. Člověk a jeho volný čas

Volný čas je fenomén, zkoumaný filozofií, psychologií, sociologií, pedagogikou a dalšími vědami (ekonomika, lékařství atd.), které se zabírají zkoumáním člověka jako složitého systému, vnímající ho jako tvůrce kulturních a materiálních hodnot a zároveň jako produkt prostředí, ve kterém žije. V odborné literatuře se tak lze setkat s různými názory, definicemi, ve kterých autoři zdůrazňují vlastní názory a postoje, které jsou odrazem jejich profesního zaměření.

Velký sociologický slovník definuje volný čas těmito slovy: „Obecně je to čas, v němž člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků plynoucích ze společenské dělby práce nebo z nutnosti zachování svého bio-fyziologického či rodinného systému.“ (Klener, 1996: 156).

Pro vymezení volného času můžeme využít tzv. kvantitativního či reziduálního přístupu, kdy volný čas je považován za konečný „zbytek“ po splnění pracovních a nepracovních povinností. Příkladem reziduálního přístupu je definice volného času prezentovaná týmem autorů „Pedagogického slovníku“: „Volný čas je doba, která zůstane z 24 hodin běžného dne po odečtení času věnovaného práci, péči o rodinu a domácnost, péči o vlastní fyzické potřeby (včetně spánku).“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2003).

Druhou možností je přístup kvalitativní či normativní, kdy je volný čas určován na základě některého z jeho významných vlastností. Výsledkem je určení volného času jako té etapy dne, kdy je zdůrazněna subjektivní svoboda ve volbě činností, jejich bezprostřední neutilitárnost, přítomnost příjemných prožitků, očekávání apod. Například Filipcová píše o zdůrazňování osvobozujícího a nezajímavého charakteru činností volného času některými sociology, kdy jako podstatné určení vyznívá „mohu“, „chci“, „mám chuť“ apod. (Malý sociologický slovník, 1970).

4.1 Koncepce volného času vzniklé na našem území

Sociologie volného času se na našem území začíná rozvíjet zdatněji od poloviny 20. století. Celé toto „zlaté období“ trvá až do konce 80tých let, kdy dochází k postupnému úpadku a vytrácení se volno časové tematiky z oblasti sociologie. Opět se začíná probouzet k životu v posledních letech a to například ve formě publikovaných vědeckých článků upozorňujících na zvětšující se „prázdnost“ volného času. Vědomí společenské významnosti volného času dalo také impulzy vzniku odborné přípravy při VŠ (pedagog volného času apod.). V posledních letech také rozšiřujícím se studijním oborem na vysokých školách se vztahem k volnému času je tzv. rekreologie.

4.2 Období 1949 – 1989

Socialistické Československo věnovalo problematice volného času také příslušnou pozornost. Mimopracovní čas byl vyplňován kontrolovanou činností, jejíž základní funkcí byla regenerace pracovní síly. Byl rozvíjen program rekreací, tedy zotavení po práci k práci nové. Celý program byl rozvíjen rozmanitými prostředky, od organizace letních táborů pro děti pracujících a mládež přes „rekreaci pracujících“ (viz film *Anděl na horách*), až po aktivitu „mládežnických organizací“ atd. Dané problematice se v 60tých letech 20. století podrobně věnovali i českoslovenští sociologové F. Zich, B. Filipcová, J. Filipec, L. Linhart, J. Gabal, E. Librova a další. Jednou z nejcitovanějších sociologických autorek šedesátých let věnujících se tématu volný čas je Blanka Filipcová. Ta je autorkou výzkumu „Výzkum volný čas Ostrava“ realizovaného v rozmezí let 1967 - 1970 a stejně tak monografií na dané téma jako je například kniha „Volný čas a kultura v průmyslovém městě“ z roku 1974. Dle jejího pojetí nelze volný čas ztotožňovat s veškerou mimopracovní dobou, představuje jen její část, a to tu, která zbude, odečteme-li ze sumy veškeré mimopracovní doby čas spotřebovaný (Malý sociologický slovník, 1970):

- a) na cestu do práce a z práce,
- b) zajištění chodu domácnosti a péči o rodinu,
- c) uspokojení základních biologicko-fyziologických potřeb.

Dle této autorky je volný čas prostorem určeným k rozvoji nejrůznějších činností, v němž dochází k prolínání dvou nikoli identických sfér potřeb, zájmů a hledisek – sféry individuální a sféry společenské. Filipcová upozorňuje, že zvolená volno časová činnost je odrazem vlastního vývoje, determinovaného sociálním prostředím (rodinou, školou atd.), které po celý život formovalo jedince. Přičemž dodává, že i přes vědomí významnosti technického rozvoje a jeho pozitivního či negativního důsledku pro přeměnu společnosti je právě oblast volného času nejdůležitějším ohniskem společenské změny a vývoje (Filipcová, 1974).

Dalším ze sociologů věnujícím se této problematice byl v knize „Co s volným časem?“ vyšlé roku 1978 František Zich. Ten říká, že společenský smysl volného času spočívá především a jen, v jeho prostoru pro všestranný rozvoj lidské osobnosti. Možnosti a meze volby volného času jsou dle něj dány ekonomickým, společenským a politickým systémem. Zároveň může člověk realizovat pouze to, o čem se ví, že je možné ve volném čase dělat.

Jeden z největších problémů 80tých let vidí Zich ve vzdalování se přehledu o produktu vlastnímu výrobcí, který tak pracuje, jen aby získal prostředky na další potřeby. Na jedné straně roste odcizenost pracujícího od výrobku a současně je prostřednictvím výrobce a prodejce posilován vliv tohoto anonymního výrobku na jedince.

Volný čas vnímá autor jako prostor svobodné volby činnosti, kdy jsou voleny takové aktivity, které uspokojují vnitřní potřeby individua (Zich, 1978). Zdůrazňuje však zároveň jeho výchovnou funkci a doslova cituji z jeho knihy : „Lidstvo si nemůže dovolit sebemenší mrhání časem, který má k dispozici.“(Zich, 1978).

4.3 Období po roce 1989

Se změnou politicko-společenského uspořádání v české kotlině roku 1989 dochází i ke změnám v přístupu k volnému času ve společnosti. Začínají se objevovat sociální jevy dříve viditelné jen v západních zemích. Do života člověka začíná rozsáhleji zasahovat nezaměstnanost. Podniky státního sektoru jsou postupně převáděny do soukromých rukou a s nimi i podniková rekreační střediska. Objevují se nové možnosti jak trávit dovolenou či volný čas, ovšem již záhy dochází k poznání,

že bez výrazně větší sumy peněz, ve srovnání s „předlistopadovým obdobím“, jsou to možnosti stěží dosažitelné. Ty tam jsou dotované podnikové rekreace pod záštitou ROH. Vytrácí se dětské letní tábory či zájmová uskupení v jednotlivých podnicích. Začínají se objevovat soukromé instituty volného času nabízející podobnou či stejnou náplň volného času jako tomu bylo dříve, ovšem v „lepší balení“ a za náležitý poplatek.

Profesor sociologie na Karlově univerzitě *Miloslav Petrušek* (1936) se ve svém článku „Malé dějiny volného času“ z roku 2003 ptá, zda nás ty stále obklopující svádivé nabídky trávení volného času nedovedou spíše zpátky na stromy než pod stromy rajského nicnedělání? Sociologie volného času se dle něj proměnila v sociologii zábavy, aby nakonec skončila jako sociologie nudy. Doslova pak říká: „Slavné Lafargueovo „právo na lenost“ (Lafargue, 1926), jež před stoletím znělo tak vzdáleně a tak lákavě, se dnes stalo pro část lidské populace prokletím.“ (Petrušek. 2003: 53). V dnešní době jde především o to, jaký čas bude přemožen jakým časem a s jakým následkem. Celé své pojednání pak zakončuje myšlenkou, že i když se bavíme tak, jak chceme, stejně se vždy bavíme tak, jak to pro nás připravili ostatní.

5. Vymezení volného času

Jana Veselá ve svém skriptu „Základy sociologie volného času“ (Veselá, 1999: 22) prezentuje následné základní sociologické členění času:

- a) Pracovní čas (honorovaná činnost).
- b) Vázaný čas (činnosti vázané k práci např. dojíždění, péče o domácnost atd.).
- c) Volný čas (zbytek).

Volný čas představuje sumu činností, kterým se jednotlivec věnuje podle vlastní libovůle, aby si odpočinul, zotavil, rozvíjel svou účast na společenském životě poté, co se uvolnil od pracovních, rodinných a společenských povinností, závazků. Některé empirické výzkumy ukazují, že volný čas není doplňkem nebo protikladem k práci, ale zcela samostatnou oblastí každodenního života.

Při určení toho, co je volný čas, lze postupovat i opačnou cestou a položit si otázku: „Co volný čas není?“. Volný čas není:

- a) pracovní čas, tzn. doba strávená při výkonu zaměstnání či školní docházce,
- b) čas strávený cestou do zaměstnání a zpět,
- c) čas věnovaný péči o domácnost a bydlení,
- d) čas určený na výchovu dětí.

Z hlediska jeho využití jsou pak rozeznávány tři základní úseky, které mohou být pojmenovány jako:

- a) produkční čas – doba věnovaná práci; potřebné k zajištění nezbytných životních potřeb; ta se ve všech případech nekryje s dobou zaměstnání,
- b) reprodukční čas – doba potřebná k regeneraci a reprodukci sil (spánek, odpočinek, jídlo) a hygieně,
- c) vlastní volný čas – doba, s níž lze libovolně naložit.

5.1 Funkce volného času

Za hlavní funkci volného času se považuje to, že poskytuje lidem kompenzaci ve vztahu k práci, tj. odpočinek a zábavu, a navíc umožňuje všestranný rozvoj lidské osobnosti. Celkově můžeme rozčlenit jeho funkce na (Veselá, 1999: 24):

- a) reprodukci pracovní síly (dočerpání energie),
- b) rekreační – kompenzační funkci,
- c) mnohostranný rozvoj osobnosti (koníčky, záliby atd.).

Již zmínění českoslovenští sociologové Filipcová a Zich zdůrazňovali především možnost dalšího vlastního rozvoje prostřednictvím vzdělávání se. Dle nich aktivita pohybující se na pomezí „zábavy“ a „zaměstnání“ je právě tím nejhodnotnějším naplněním volného času (sebevzdělávání se za účelem zvýšení kvalifikace atd.). Filipcová rozděluje funkce volného času na základě dvou hledisek - individuálního a společenského (Malý sociologický slovník, 1970).

Ve smyslu individuálním může mít volný čas trojí funkci:

- a) uspokojovat nároky člověka na odpočinek,
- b) zábavu,
- c) vlastní rozvoj.

Ve smyslu společenském vystupují do popředí hlediska:

- a) regenerace pracovní síly,
- b) osvojování si kultury v širokém slova smyslu,
- c) proces alience a dezalience (tj. překonávání tradiční dělby práce a jejích důsledků).

Z dnešního úhlu pohledu nejproblematictější bodem tohoto dělení funkcí je proces alience a dezalience. Dle jejího názoru jsou to právě rovné možnosti ve volném čase, které smazávaly rozdíly způsobené tradiční dělbou práce (viz film *Anděl na horách*). Faktem však zůstává, že volno časové možnosti, „vybraných“ členů KSČ, byly rovnější než těch ostatních (dovolená v Jugoslávii, rekreační střediska na Sázavě atd.). Šlo spíše o vytvoření jakéhosi obrazu celospolečenské rovnosti, přispívajícího politickým cílům dané doby. V současnosti, kdy dle Riesmannova konceptu je naše chování vnějškově řízeno, se volný čas stal prostorem k přizpůsobení a stálému porovnávání se s ostatními. Výsledkem je pak snaha jedince s nízkým materiálním zabezpečením uskutečňovat stejné aktivity, které si může dovolit a dovoluje si jedinec s podstatně vyšším materiálním zabezpečením. Potřebné prostředky jsou pak zajišťovány nejen legální (např. práce na vedlejší příjem, brigády atd.), ale i nelegální cestou (kriminalita).

Volný čas sehrává důležitou roli i z hlediska výchovy a kultivace osobnosti. Pavel Masarik právě z tohoto úhlu pohledu v knize „Vybrané kapitoly z pedagogiky volného času“ vymezil pět základních funkcí volného času (Masaryková, Masarik, 2002: 12):

- a) aktivní oddych (rekreační činnost, relaxace a regenerace duševních a fyzických sil, kompenzace pracovního zatížení),
- b) rozvoj a formování schopností, nadání, talentu – zabezpečení mnohostranné kultivace osobnosti,
- c) seberealizace v oblasti potřeb a zájmů,

- d) socializace (osvojení si sociálních dovedností, komunikace a návyků, kompenzace nedostatků společenského a rodinného prostředí),
- e) prevence vůči negativním formám chování (vandalismus, kriminalita, drogová závislost atd.).

Důležitá funkce se skrývá v tzv. „polovolném“ čase. Počáteční pouhá záliba, kterou může být například chov exotického ptactva, se po čase může změnit na prostor profesního uplatnění. Proto jednou z důležitých funkcí volného času je vytvoření prvotního prostoru pro rozvoj lidského potenciálu. Právě v době zvyšující se nezaměstnanosti je důležité, aby lidé postihnutí tímto negativním sociálním jevem měli možnost a prostor k úvahám proměnit některou ze svých zálib v prosperující výdělečnou činnost. Ovšem je nutné připomenout, že na počátku si musí tito lidé zvolit vůbec nějakou volno časovou činnost a to předpokládá exotičtější a pestřejší aktivitu, než kterou je samo sledování televize! Nepopírám však podněty, které současně televize nabízí.

5.2 Typy volného času

Volný čas můžeme rozlišit do několika typů na základě jeho „původu“:

- a) zbytek dne, který zůstane po produkčním a reprodukčním čase,
- b) dvoudenní víkend,
- c) placená dovolená,
- d) volný čas v důchodu,
- e) volný čas při nezaměstnanosti
- f) volný čas dětí

Absolutní množství volného času roste zejména zkracováním pracovní doby, která se v současné době pohybuje v průměru kolem 42 hodin týdně přičemž ještě na přelomu 19. a 20. století to bylo 60 hodin týdně. Toto zkracování má především vliv na množství, vztahující se do kategorie volného času jako zbytku dne po zaměstnání. Dvoudenní víkend, který má k dispozici asi 70% pracujících (Veselá, 1999: 22), nemusí být vyplněn jen volno časovými aktivitami, pro které je typická ona neutilitárnost. Někteří jedinci si práci „nosí na víkend domů“, jiní tyto dva dny

využívají jako prostor k získání vedlejších příjmů. Placená dovolená je výrazným nepravidelným prvkem ve smyslu trávení volného času a je dána nárokem zaměstnance ze zákona. Je třeba rozlišit vyčerpání volných dní, na které má pracující nárok a tzv. „jetím na dovolenou“ ve smyslu trávení volného času mimo každodenní rutinu. Dalším typem je volný čas důchodu, který se váže k dosažení určité věkové hranice (mimo invalidního důchodu). Jana Veselá v kontextu s touto kategorií přímo uvádí (Veselá, 1999: 26): „Pokud není důchodce připraven na správné zacházení s volným časem stárne rychleji.“ Příkladem může být i článek otisknutý v MF Dnes hovořící o téměř stoletém a stále aktivním lukostřelci SK Slavie Praha (Hron, 2005: D1). Vznikají tak denní pobytová zařízení pro lidi důchodového věku, nabízející možnost zúčastnění se různých volno časových aktivit. V neposlední řadě je tu volný čas nezaměstnaných lidí. Mezi jeden z hlavních dopadů nezaměstnanosti patří právě změna v oblasti strukturace a vnímání času. Dochází k narušení denního režimu jedince. Celkový čas pro nezaměstnaného přestává být důležitým, vytrácí se z něj obsah, povinnost. Mnohdy je naplňován nudou či společensky nežádoucími aktivitami. Zvláštním problémem je pak skupina dlouhodobě nezaměstnaných. S řešením přichází až už jednotlivé úřady práce (IPS) nebo tzv. „job centra“ či jiné nestátní organizace nabízející pomocnou ruku ve formě rekvalifikačních kurzů, vzdělávání se, zájmové činnosti, charitativní práce atd.

5.3 Klasifikace činností volného času

Celá řada autorů vytvořila svou vlastní kategorizaci činností volného času. V sociologické literatuře se tak lze setkat s různými klasifikacemi, které jsou odrazem názorů a postojů jednotlivých autorů k danému tématu. Vzhledem k nepřehlednému množství jsem vybral jen některé.

Sociologové Pitirim Sorokin a Clarence Berger rozčlenili na základě svého průzkumu uskutečněného před druhou světovou válkou 55 druhů činností a z této klasifikace pak utvořili 8 tříd činností (Chalupný, 1941: 172-173):

- a) Činnosti, uspokojující přímo potřeby tělesné (spánek, jídlo, tělesné cvičení atd.).
- b) Činnosti hospodářské (práce, nákup atd.).

- c) Společenské činnosti v užším slova smyslu (sociální povinnosti, hry s dětmi a dospělými, telefonování, návštěvy přátel atd.).
- d) Činnosti náboženské.
- e) Činnosti rozumové (četba, studium, škola, poslech radia atd.).
- f) Umělecké činnosti (poslech koncertů, návštěva muzeí, divadel, poslech radia atd.).
- g) Dvoření se, tanec a jiné činnosti erotické.
- h) Rozličné zábavy (jízda autem, zahrádkářství atd.).

S. G. Strumilin vytvořil svou klasifikaci také před druhou světovou válkou. V rámci své koncepce výrazněji oddělil zábavu od ostatních složek volného času. Rozlišil tak tyto kategorie činností volného času:

- a) Tělesný rozvoj (sport, procházky, turistika atd.).
- b) Kulturní tvořivost (studium, četba atd.).
- c) Kulturní odpočinek (kino, divadlo, domácí hry atd.).
- d) Jiné zábavy (návštěvy a jiné ztráty času).
- e) Pasivní odpočinek.

Sociolog Joffre Dumazedier člení aktivitu volného času do kategorií na základě vztahu člověka k prováděné činnosti. Rozděluje činnosti na (Zich, 1978):

- a) Manuální činnost – přináší uspokojení bez ohledu na materiální prospěšnost. K základním druhům patří řemeslnictví a zahrádkářství.
- b) Fyzická činnost – patří sem sport, rekreace a turistika, aktivity, které se staly nedílnou součástí života člověka.
- c) Estetická činnost – do této oblasti patří četba, návštěva kulturních zařízení (divadlo, kino, koncerty), hra atd.
- d) Intelektuální činnost – dobrovolné získávání nových znalostí a dovedností. Jak prostřednictvím samostudia (odborná literatura apod.), tak i návštěvou vzdělávacích kurzů atd.
- e) Sociální činnosti – sociální aspekt aktivit volného času se uplatňuje v kontaktu s jinými lidmi. Může mít mnoho druhů podob (erotika, tanec, návštěva přátel apod.).

„Nejaktuálnějším“ mnou nabídnutým členěním je kategorizace činností volného času prezentovaná ve skriptu „Základy sociologie volného času“ (Veselá, 1999: 26). Aktivity jsou rozděleny do následujících oblastí:

- a) manuální (ruční práce, pěstování květin),
- b) fyzické (sport, turistika),
- c) kulturně umělecké:
 - receptivní (četba, návštěva divadel),
 - interpretační a tvořivé (hra na hudební nástroje),
- d) kulturně racionální (četba tisku a naučných knih),
- e) společenské:
 - formální (schůze, náboženské úkony),
 - neformální (realizované v rámci rodiny i mimo ni)
- f) hry,
- g) pasivní odpočinek.

Lze říci, že problém úplné a dostatečné klasifikace činností volného času není stále dořešen. Otázkou je, zda lze vůbec vytvořit objektivní a zároveň nadčasovou klasifikaci činností volného času s ostře vytyčenými hranicemi jednotlivých kategorií? Všechny prvky života, tedy i volný čas, mají ráz individuální a společenský a tento fakt nesmí být přehlížen.

Rád bych větší prostor věnoval problematice omezenosti zařazení činnosti do určité kategorie. Příkladem může být vztah člověka k počítači ve vztahu k času. Na počátku svého vzniku byl nedostupným široké společnosti a jeho úkolem byla pomoc při vědeckých výzkumech. Dnes je masovou záležitostí umožňující přenesení práce domů, ale i možnost odreagování se ve formě her, a na základě předešlého členění činností volného času kulturně racionální a zároveň i umělecké aktivity. Specifickou záležitostí je pak tzv. „chatování“, tedy komunikace mezi lidmi prostřednictvím internetu. S nadsázkou můžeme mluvit až o novém „členu domácnosti“, kdy představa života a fungování celé společnosti bez něj přísluší oblasti „sci-fi“, tedy přesnému opaku, jakým byl nahlížen před necelým půlstoletím. Vznikl tak nový fenomén, využívající jeden jediný předmět (počítač) k velkému množství heterogenních činností (práce, vzdělávání, zábava).

5.4 Faktory ovlivňující volný čas

Volný čas je ovlivňován vnitřními a vnějšími faktory, které nepůsobí přímo a jednoznačně. A zároveň každý z těchto faktorů nevystupuje osamoceně, nýbrž v systémové souvislosti s ostatními vlivy.

Podstatnou úlohu v tom, jak jedinec bude trávit svůj volný čas, sehrává rodina, ve které jedinec vyrůstá. Rodina je tím, kdo dává dítěti prvotní základ „co a jak dělat ve volném čase“. A tak jej připravuje pro zbytek života. Protože později to bude právě tento jedinec, kdo se stane otcem rodiny a kdo své znalosti bude předávat další generaci a kdo svým chováním bude vzorem pro své děti.

Dalším významným faktorem je pohlaví. Muži i ženy považují dle empirického šetření svůj volný čas za důležitý. Přesto ovšem obě skupiny svůj volný čas vyplňují rozličnými aktivitami. Přičemž ženy mají dle mnoha empirických šetření volného času méně než muži.

Během života jedince se aktivity volného času proměňují spolu s věkem. Jedince provází volný čas od narození po celý zbytek života. Nejprve disponuje poměrně velkým množstvím volného času, postupně přichází povinnosti ve formě školní docházky, zaměstnání, které výrazně ovlivňují jak množství, tak i způsob trávení volného času. Poslední etapa života (důchodový věk), je pak charakteristická velkým volno časovým prostorem, kdy již odpadají povinnosti vyplývající ze zaměstnání. K zajímavému poznatku ve vztahu k věku a aktivitám volného času v rámci „Výzkumu volný čas Ostrava“ dospěla B. Filipcová. Ta konstatuje, že se stoupajícím věkem mírně klesá průměrný rozsah aktivit volného času.(Filipcová, 1967-1970). Přičemž však zároveň dochází i ke „stabilizaci“ vybraných - konaných aktivit v životě člověka.

Pro vykonávání určitých volno časových aktivit je potřeba splňovat podmínku stoprocentního zdravotního stavu. Příkladem může být vysokohorská turistika, ale i jakákoliv běžná činnost, která je nám pro náš zdravotní handicap nepřístupná. Řešením může být seberealizace v jiné přístupnější oblasti.

Volný čas je ovlivňován povoláním potažmo směnností. Jak už bylo řečeno jednou z funkcí volného času je kompenzace zatížení ze zaměstnání, čemuž odpovídá volba činnosti. Směnnost zaměstnání ovlivňuje celou strukturu dne, proto výběr dané

aktivita je podřizován pracovnímu rozvrhu. Už dříve bylo naznačeno, že právě absolutní množství volného času je závislé na délce pracovní doby. Nově se začíná objevovat fenomén řízení práce z domácnosti, kdy cesta z domova do zaměstnání je rovna překročení prahu pracovní doby a denní směna je pouze v naší kompetenci. V neposlední řadě se i zaměstnavatel přímou nabídkou volno časových aktivit určených zaměstnancům (od vstupenek do divadla po nabídku rekreačních pobytů) podílí na obsahu volného času jedinců.

Volný čas je poměrně významně ovlivňován dosaženým vzděláním. Pokud jde o množství volného času, platí rovnice vyšší vzdělání - více volného času. Pro jedince s vyšším vzděláním jsou také charakteristické spíše „náročnější“ volno časové aktivity. Právě volný čas, je také využíván jako prostor pro další vzdělávání se (zájmové vzdělávání dospělých). Vzdělávající se dospělý není redukován na žáka nebo studenta, jeho hlavní sociální role jsou nadále ty, jež vyplňuje v práci, rodině a sociálním životě. Vzděláváním dospělých se zabývá předmět andragogika.

Jak množství, tak i způsob trávení volného času je ovlivňováno bydlištěm. Tím, zda v daném místě bydliště existují prostory umožňující trávení volného času (restaurace, sportoviště, kina atd.), organizace umožňující zajistit si volný čas (mateřská škola, denní stacionáře pro lidi důchodového věku atd.) a vůbec celkovou infrastrukturou a dopravní dostupností v místě bydliště (množství autobusových linek, síť cyklostezek, množství parkovišť atd.).

V části „Funkce volného času“ bylo zmíněno pojetí Blanky Filipcové, dle které právě tato část dne vede k překonání tradiční dělby práce. Její členění funkcí volného času vzniká v sedmdesátých letech 20. století v socialistickém prostředí tehdejšího Československa. Nyní, na počátku 21. století, kdy se Česká republika stala členem Evropského společenství, však pro volný čas platí, že se stal sférou, ve které lidé demonstrují své materiální zajištění a dále se prohlubuje již zmíněný důsledek dělby práce. Nabídka činností je určena celé populaci (squash, lyžování, tenis atd.), přesto si ji za daných finančních podmínek můžou dovolit jen někteří. Smutným příkladem mohou být lyžařské kurzy na školách. Dříve bylo povinností se na základní či střední škole účastnit lyžařského výcviku. Dnešní situace je však taková, že jeden tento výcvik (při kapacitě 30 dětí) je složen ze žáků celé školy a to právě z důvodu finanční nedostupnosti!

Dalším důležitým faktorem majícím vliv na volný čas je roční období. Není jim ovlivňován nejen výběr činnosti samé (lyžování, windsurfing atd.) a místo

uskutečnění (pod střechou x v přírodě), ale i množství volného času. Teplejší měsíce roku využije majitel rodinného domku po příchodu ze zaměstnání spíše jeho potřebnými opravami, než zbylé studené, a stejně tak je vyšší i intenzita starání se o zahradu. Zima, nabízející tak více volného času, je odpočinkem a zároveň přípravou na další letní sezónu.

V neposlední řadě má vliv na volný čas rozdělení dnů na ty pracovní (nejčastěji pondělí – pátek) a ty volné (nejčastěji víkend). Během pracovního dne musí jedinec dostát svému závazku v zaměstnání, kdy po příchodu domů a splnění povinností jako je nákup, vyzvednutí dětí ze školy atd., má k dispozici určité množství volného času. Volný den je dnem „bez povinností“ k zaměstnání (přesto se i v tyto dny lidé věnují svému zaměstnání), kdy po splnění povinností spojených s chodem domácnosti či rodiny opět disponuje volným časem. Pro oba tyto dny je charakteristická rozdílná struktura času.

Výběr činnosti volného času je nanejvýš individuální záležitostí a je také odrazem hodnotové orientace člověka. Na základě vztahu jedince a volbě aktivit volného času nabízí Jana Veselá ve svém skriptu následující typologii člověka (Veselá, 1999: 29):

- a) konzumně orientovaný,
- b) sociálně orientovaný,
- c) esteticky orientovaný,
- d) teoreticky orientovaný,
- e) sportovně orientovaný,
- f) bez zájmu = nudící se člověk.

Kapitola „Vývoj volného času“ s různými názory autorů částečně předeslala poslední činitel ovlivňující volný čas, kterým je celková úroveň kultury člověka a společnosti. Mnozí z nich společnost kritizovali za vyznávané životní hodnoty, vyznávali se z obavy či naopak vítali dopad rychlého rozvoje technologií, vnímali volný čas nejen jako šanci, ale i jako nebezpečí rozvoje atd. Na závěr této kapitoly se tak nezbyvá než opět zeptat: „Je tu volný čas stále ještě pro člověka, nebo jsme v období člověka pro volný čas?“.

5.5 Volný čas žen

Náplní dne české ženy je především zaměstnání a po příchodu domů tzv. „druhá směna“ v podobě péče o rodinu a domácnost. Zbylý čas, kterého není mnoho, pak naplňuje činnostmi na základě své, do určité míry „svobodné volby“.

Tato celoživotní úzká provázanost ženy s rodinou a domácností ovlivňuje přímo množství a náplň jejího volného času. Sama rodina prochází vlastním vývojovým cyklem, kdy každá etapa charakteristicky ovlivňuje volný čas ženy. Rollins a Feldman nabízí následnou etapizaci rodinného cyklu:

1. Manželství trvající 0 – 5 let, bez dětí - přizpůsobování se partnerovi, plánování společného života a vznik společné domácnosti. Žena se připravuje postupně na roli v rodině, na roli matky. Stále je tu poměrně velký prostor k uskutečňování volno časových aktivit.
2. Rodina s nejstarším dítětem do 3 let - žena je tím, kdo zůstává po narození dítěte nejčastěji v domácnosti, muž finančně rodinu zabezpečuje. Důvodem je i platová rozdílnost mezi muži a ženami. Dříve prostor volného času nyní vyplňuje povinnost péče o dítě a domácnost.
3. Rodina s nejstarším dítětem 3-6 let - v případě nezplození dalšího dítěte se v tomto období žena opět navrácí na profesní dráhu. Využívá veřejných institucí, prarodičů či profesionálních pečovatелů při péči o dítě. Stále však velká tíha povinnosti leží především na ženě. Volný čas je výsledkem zvládnutí požadavků zaměstnání a péče o domácnost a rodinu.
4. Rodina s nejstarším dítětem 6 – 12 let - počátek povinné školní docházky dítěte. Větší zapojení dítěte do zájmových a jiných sdružení. Množství a náplň volného času opět výsledek zvládnutí zaměstnání a péče o domácnost a rodinu.
5. Rodina s nejstarším dítětem 13 – 21 let - dítě se postupně odpoutává od rodiny, roste jeho samostatnost. Žena má-li prostor se tak může více realizovat v zaměstnání. Dřívější čas nutné péče o rodinu je nyní vystřídán volným časem, který může užít dle svého „svobodného uvážení“.
6. Rodina s prvním dítětem, které již odešlo.

7. Rodina před důchodem s posledním dítětem, které odešlo - období tzv. „prázdného hnízda“, tedy odchod posledního dítěte. Z hlediska významu volného času se jedná o velice důležitou životní etapu člověka, kdy dřívější povinnosti vázající se k péči o děti postupně vymizeli a před jedincem se otevřel velký volno časový prostor, který není snadné zaplnit. Jeho „správné“ zaplnění je důležité pro další období životního cyklu.
8. Rodina v období mezi důchodem a úmrtím jednoho z manželů - specifčnost volného času v důchodovém období je dána jeho velkým množstvím, které střídá do té doby pravidelnou pracovní aktivitu. Současně je toto období spojeno s oslabováním životní aktivity, oslabenou pohyblivostí, závislostí a růstem nesoběstačnosti.

Výzkumy uskutečněné Sociologickým ústavem AV ČR podávají základní informace o volném čase žen. Vychází především z individuálních výpovědí žen o svých aktivitách, pocitech a hodnocení.

Pro ženy stejně jako pro muže je volný čas nezbytnou součástí dne. Přibližně 48 % mužů si najde každý den alespoň 1 hodinu volného času, kdežto mezi ženami je to jen 38 %. Tento rozdíl můžeme připsat právě zmíněné každodenní rutině v péči o domácnost a rodinu ze strany ženy, kdy podíl muže na domácích pracích je menší. Výzkumy uvádějí, že přibližně jedna třetina žen se věnuje dětem dvě hodiny denně (u mužů je to pouze desetina z nich) a asi 43 % žen věnuje domácím pracím taktéž dvě hodiny (jen 16 % mužů se věnuje domácnosti dvě hodiny) (Gender, rovné příležitosti, výzkum, 2003: č.3-4).

Ženy jsou také tím, kdo si častěji vybírá svou dovolenou ve smyslu volných pracovních dní a nikoliv „jetím na dovolenou“. Z části je důvodem tohoto faktu povinnost péče o děti a domácnost.

Celkem 62 % českých žen má alespoň jednou týdně a vícekrát čas na své koníčky a záliby. Přitom asi 12 % žen uvádí, že čas na koníčky a záliby vůbec nemá (Gender, rovné příležitosti, výzkum, 2003: č.3-4). Rozdílným způsobem nejen tráví volný čas, ale i disponují ženy zastávající v zaměstnání jinou pozici. Šance na volný čas se obecně zmenšuje úměrně k tomu, jak se zvyšuje počet hodin strávených v zaměstnání. Asi 59 % žen majících podřízené konstatuje, že musí pracovat i mimo pracovní dobu, zatímco jen 42 % žen bez podřízených. Ve větší míře se ženy v řídicích funkcích věnují studiu jazyků oproti ženám bez podřízených. Přednost pobavení se ve volném

čase před dalším sebevzděláváním dávají ve větší míře ženy bez podřízených. Naopak ženy s podřízenými častěji vedou životní styl s širším okruhem známých a usilují o zajištění životního nadstandardu. Celkově lze konstatovat, že se ženy v řídicí funkci se svým životním stylem přibližují více mužům, ačkoliv i v jejich případě převažuje vliv dominance povinností, tzv. vázaného času na čas volný, tak jako u ostatních žen. Jak již bylo zmíněno v kapitole „Faktory ovlivňující trávení volného čas“ ženy i muži tráví volný čas rozdílně. Pro ženy je typičtější snaha o tzv. zdravý životní styl, kdy dle sociologických šetření označují svůj život jako život s rodinou, považují svůj životní styl za ekologicky šetrný a spojený s duchovními hodnotami. Oproti tomu muži častěji vedou nezávislý životní styl s širším okruhem známých, usilují o zajištění životního nadstandardu a pracují i mimo pracovní dobu. Dávají přednost pobavení se před sebevzděláním ve volném čase, zatímco u žen je tomu častěji naopak. Následující tabulka nabízí přehled uskutečňovaných aktivit rozdělených dle pohlaví. Pro jmenované aktivity žen je typické, že se uskutečňují přímo v rámci domova či jeho nejen fyzické blízkosti.

6. Výzkum

6.1 Cíle výzkumu

Cílem výzkumu této bakalářské práce je zjistit množství volného času a s tím spojenou strukturu činností u zkoumaného subjektu (ženy ve společnosti Avon cosmetics CR s.r.o.).

Formuloval jsem následující cíle výzkumu:

- Zjistit přibližnou strukturu činností volného času u osob ze zkoumaného souboru.
- Zjistit vnímanou časovou strukturu pracovního dne.
- Zjistit vnímanou časovou strukturu nepracovního dne.
- Zjistit ideální časovou strukturu pracovního dne.
- Zjistit ideální časovou strukturu nepracovního dne.
- Zjistit existuje-li souvislost mezi spokojeností s náplní volného času a dosaženým vzděláním

6.2 Organizace a metodika výzkumu

Potřebná data k výzkumu jsem získal prostřednictvím dotazníku a následného neformálního rozhovoru po ukončení jeho vyplňování. Při tvorbě dotazníku jsem využil členění volno časových aktivit užitých při realizaci výzkumu volného času Sociologickým ústavem ČR z roku 2004. Členění jsem však rozšířil jednak o jednotlivé aktivity (sledování televize a jiné) a stejně tak jsem rozšířil škálu odpovědí (vůbec ne, alespoň jednou denně).

Výzkum byl proveden v Praze a v Olomouckém kraj, ve městě Prostějov. Hlavní město má celkem 1 246 780 obyvatel z toho 64 1296 žen. Okres Prostějov má celkem 109 309 obyvatel z toho 53 313 je žen. Zaměřil jsem se na ženy spolupracující se společností Avon cosmetics CR s.r.o. V rámci české republiky je takových cca 55 tis.

Sběr dat probíhal v rozmezí tří týdnů, v rámci pravidelných meetingů, které jsem navštěvoval. Celkově jsem rozdál 135 dotazníků. Zpět se mi dostalo 117, z toho však pouze 111 bylo vhodných ke zpracování. Nejčastějším důvodem nižší návratnosti byly většinou náhlé pracovní povinnosti, které zapříčinili neúplné vyplnění. Chyby ve vyplnění dotazníků se většinou týkaly absence některých údajů (především věku a vzdělání). Dotazníky byly vyplňovány za mé přítomnosti nejčastěji přímo v místě konání akce, nebo v okolních kavárnách. Samo vyplnění dotazníku trvalo přibližně 10 minut.

Během sběru dat jsem se neseťkal s žádnou negativní reakcí, spíše naopak. Dotazník vyvolával někdy až bouřlivé diskuse na témata volný čas či mužova péče o domácnost apod.

Otázky dotazníku lze rozčlenit podle tematického zaměření do 3 okruhů:

- **První okruh - náplň volného času** (spokojenost s náplní volného času, místo a způsob trávení volného času, jednotlivé aktivity volného času)
- **Druhý okruh - množství volného času a časová struktura dne** (časová struktura dne pracovního, nepracovního a jejich ideální podoba

Získaná data byla zpracována v Microsoft Excel.

6.3 Analýza a interpretace zjištěných výsledků

Jak jsem již uvedl, použitý dotazník ke sběru dat se člení do tří okruhů podle tematického zaměření. Zjištěná fakta uvádím a srovnávám z pohledů na věkové skupiny (19-32, 33-45, 46-57) a vzdělání.

Vycházím z jednotlivých okruhů dotazníku popsaných v kapitole Organizace a metodika výzkumu. Výsledky uvádím v absolutních hodnotách a v procentech. Pro lepší přehlednost jsou znázorněny v tabulkách a grafech.

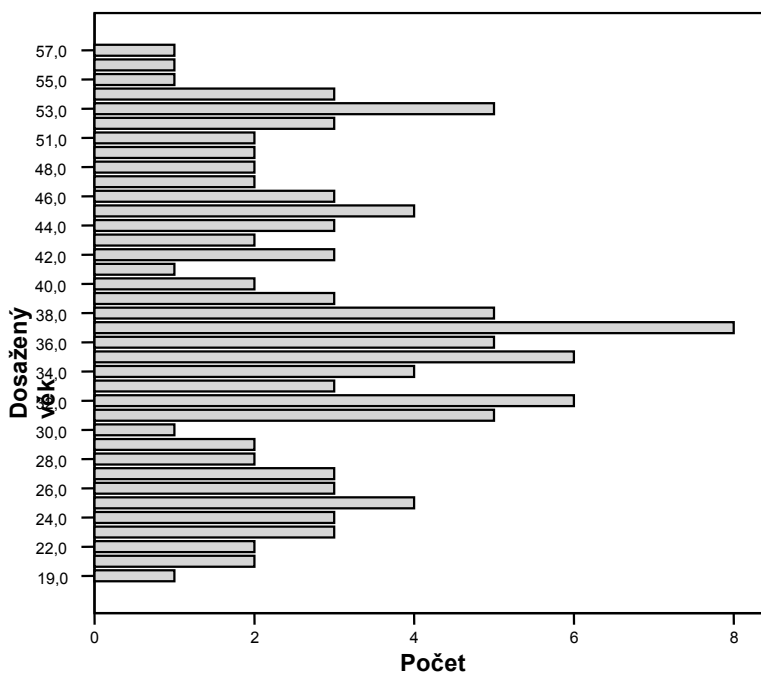
6.4 Charakteristika zkoumaného souboru

Při popisu souboru vycházím z uvedených dat: věk a vzdělání. Jednotlivé rozložení těchto charakteristik je patrné v následujících tabulkách a grafech, uvádím je v absolutních číslech a v procentech, v tabulkách a grafech zaokrouhleně na dvě desetinná místa.

Věková struktura

Průměrný věk respondentek zkoumaného souboru je 37 let. Věk nejmladší respondentky je 19 let a nejstarší 57 let.

Graf č. 2: Věkové rozložení zkoumaného souboru

Zkoumaný soubor jsem na základě údajů zjištěných prostřednictvím dotazníkového šetření rozčlenil do tří věkových skupin. Volný čas je ovlivňován nejen věkem, ale i dalšími faktory které uvádím v kapitole 5.4 Faktory ovlivňující volný čas. V rámci zkoumaného souboru se „utvořili“ ve vztahu k volnému času tři věkové skupiny. Porovnáním těchto tří skupin, lze tak získat i základní přehled o vztahu ostatních žen dané věkové skupiny k množství či náplni volného času.

Tabulka č. 2: Věková struktura

věková skupina	počet	%
19 – 32	37	33,33
33 – 45	50	45,05
46 – 57	24	21,62
celkem	111	100,00

„První“ věkovou skupinou zkoumaného souboru tvoří kategorie žen ve věku 19–32 let (33,33 %).

Nejpočetnější věkovou skupinou mého zkoumaného souboru je kategorie 33–45 let (45,05 %).

„Poslední“ věkovou skupinou žen je kategorie 46–57 let (21,62 %).

Vzdělání

Středoškolské vzdělání s maturitou patří v každé z věkových skupin zkoumaného souboru k nejčastěji zvolenému stupni vzdělání. Vysokoškolské vzdělání je taktéž zastoupeno ve všech věkových kategoriích, největší zastoupení má v rámci zkoumaného souboru v kategorii 19–32 let.

Tabulka č. 3: Vzdělanostní struktura zkoumaného souboru

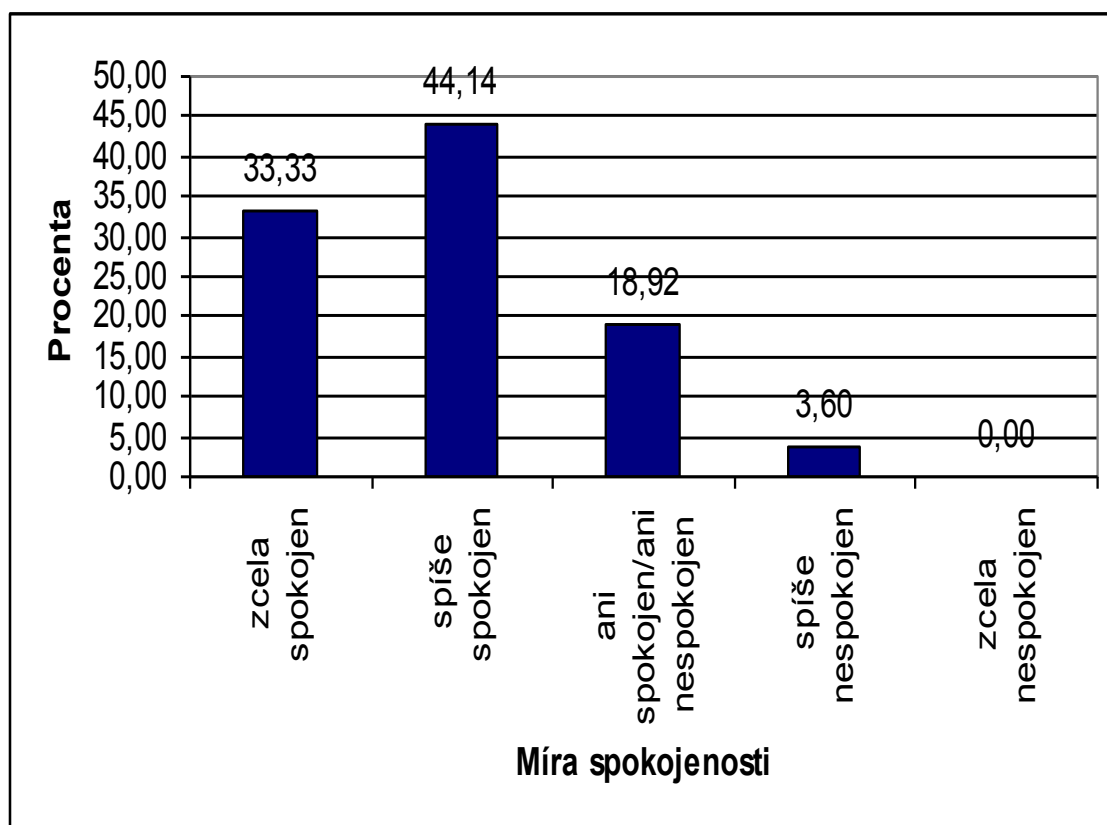
vzdělání	počet	%
SŠ bez maturity	19	17,12
SŠ s maturitou	65	58,56
vyšší odborné	5	4,5
vysokoškolské	22	19,82
celkem	111	100

6.5 Náplň volného času (první okruh)

Největší podíl žen ze zkoumaného souboru uvádí za svou *nejoblíbenější činnost* takovou aktivitu, kterou lze zařadit do kategorie sport (53,15 %). Mezi nejčastěji uváděné činnosti patří především cyklistika a plavání, dále pak aerobik a turistika. Necelá jedna čtvrtina žen (23,42 %) uvedla za oblíbenou aktivitu četbu knih a časopisů. Pro celkem 18 osob (16,22 %) je nejoblíbenější činností návštěva kulturních představení, kin, divadel apod. Pět osob (4,50 %) uvedlo za svou nejoblíbenější činnost nakupování a „chození po obchodech“. V neposlední řadě pak pro dvě ženy (1,80 %) je nejoblíbenější činností volného času spánek.

Spokojenost dotázaných žen *s náplní volného času* jsem zjišťoval prostřednictvím pětistupňové škály, kde 1=zcela spokojena, 2=spíše spokojena, 3=ani spokojena/ani nespokojena, 4=spíše nespokojena, 5=zcela nespokojena.

Graf č.3 : Spokojenost s náplní volného času (v %)

Lze konstatovat, že s náplní volného času (kategorie: zcela spokojen, spíše spokojen) jsou spokojeny více než tři čtvrtiny dotázaných žen.

Největší množství žen tráví nejraději volný čas *mimo domov* (72,97 %) a ve *společnosti lidí* (74,77 %). Zajímavou skupinou jsou dle mého soudu ženy trávící čas doma a přesto vyhledávající společnost lidí. Paradoxně tento druhý nejmenší soubor reprezentuje charakteristiku volného času žen uváděnou v odborných publikacích (kapitola Volný čas žen), kdy většina aktivit se děje buď přímo v domě či jeho blízkosti, ale kdy se přesto žena schází se známými a přáteli.

Zajímavým zjištěním ve vztahu k věku a místu trávení volného času je preferování aktivit mimo domov věkovými skupinami 19–32 let (78,40 %) a 33–45 let (80,00 %). Přičemž ve věkové skupině 46–57 let je podíl žen trávících volný čas mimo domov je „pouze“ polovičním.

Struktura činností volného času zkoumaného souboru poskytuje zajímavé informace. Nejčastěji realizovanými aktivitami jsou sledování televize a poslech hudby. Velké oblibě se také těší četba časopisů, věnování se dalším koníčkům, cvičení a sport. Naopak aktivitami realizovanými v nejmenší míře jsou návštěva galerií a výstav a koncerty vážné hudby. Pravidelněji a ve větší míře také navštěvuje divadelní představení či koncerty populární hudby pouze malá část zkoumaného souboru.

Nejvíce žen projevilo zájem ve větší míře navštěvovat filmová představení. Velký zájem mají ženy i o výlety do přírody, sport a cvičení, četbu knih a zvyšování odborných znalostí. Naopak výrazně nejmenší počet žen projevil zájem o častější sledování televize či poslech hudby, tedy ty aktivity, které jsou současně realizovány v největší míře.

Činnosti jako je zvyšování znalostí, návštěva divadla, návštěva uměleckých galerií a výstav, návštěvy restaurací jsou ve větší míře realizovány respondentkami s dosaženým vyšším vzděláním (VOŠ, VŠ). Přičemž některé činnosti se těší frekventovanému zájmu (sportovní aktivity, návštěvy restaurací), některé nikoli (návštěva divadel, uměleckých galerií).

Naopak činnosti, mezi které patří četba časopisů, výlety do přírody a turistika, věnování se dalším koníčkům a poslech hudby, jsou ve větší míře realizovány spíše ženami s nižším vzděláním (SŠ bez mat., SŠ s mat.). Kategorie cvičení a sport je nejvyhledávanější aktivitou jak pro skupinu žen se středoškolským vzděláním bez maturity, tak především pro ženy se vzděláním vysokoškolským. O žádné z kategorií aktivit krom zvyšování znalostí a návštěvě galerií a výstav (ženy s vyšším vzděláním) však nelze říci, že by byla jen výhradní záležitostí určité vzdělanostní skupiny žen.

Z hlediska věku činnosti jako poslech nahrávek, zvyšování odborných znalostí, četba knih, návštěva kina, návštěva restauračních zařízení, návštěva koncertů populární hudby a scházení se s přáteli jsou ve větší míře realizovány především mladšími věkovými skupinami. Naopak starší věková skupina je tou, která častěji tráví volný čas četbou knih.

6.6 Časová struktura dne (druhý okruh)

Největší podíl (84,69 %) žen uvedl, že má nejen volný čas během pracovního dne, ale zároveň i později v rámci dotazníku potvrdil, že během týdne mají čas na své koníčky a záliby.

Časová struktura pracovního dne

Průměrná doba zkoumaného souboru strávená v zaměstnání se pohybuje v rozmezí osmi a devíti hodin. Následná péče o domácnost se pohybuje do tří hodin a stejně tak zbylý volný čas zabírá průměrně dobu do tří hodin. Sečteme-li jednotlivé úseky dostaneme konečnou cifru 14–15 hodin (14,34 hod), které žena vyplňuje činnostmi pracovními, činnostmi vázaného času a činnostmi volného času.

Tabulka č. 4: Časová struktura pracovního dne

	pracovní den		
	čas v zaměstnání	čas péče o domácnost	volný čas
Průměr	8,81	2,68	2,85
Minimum	6	1	1
Maximum	12	5	5

V následujících kapitolách jsou jednotlivé etapy dne dávány do vztahu s demografickými údaji a zmiňovány jsou pouze kategorie s prokázanou statistickou rozdílností jednotlivých skupin.

Čas strávený v zaměstnání

Průměrně stráví respondentky zkoumaného souboru v zaměstnání 8,81 hodiny. Nejkratší dobu v zaměstnání tráví ženy se středoškolským vzděláním bez maturita a ženy nejstarší věkové skupiny. Naopak nejdelší dobu tráví v zaměstnání ženy vysokoškolského vzdělání a ženy nejmladší věkové kategorie. Tedy ty, které jsou na počátku nejen kariérního života, ale také rodinného života.

Volný čas

Průměrné množství volného času zkoumaného souboru je 2,85 hodiny. Největším množstvím volného času disponují ženy nejmladší věkové skupiny.

Nejmenší množství volného času udali ženy zkoumaného souboru ve věkové kategorii 33 – 45 let.

Ideální časová struktura pracovního dne

Průměrný ideální den zkoumaného souboru je o něco málo kratším než den reálný (14,03 hod).

Doba strávená v zaměstnání se v rámci ideálního pracovního dne snížila téměř o dvě hodiny. Téměř o hodinu a půl se taktéž snížila doba strávená péčí o domácnost. Naopak nárůst zaznamenala kategorie volného času a to takřka o tři hodiny (viz tabulka).

Zajímavou informaci podává porovnání ideálního množství volného času k regeneraci a ideálního množství volného času v pracovní den. Rozdíl mezi průměry ve prospěch otázky ideální množství volného času je téměř 1,5 hodiny.

Tabulka č. 5: Časová struktura ideálního pracovního dne

	ideální pracovní den		
	čas v zaměstnání	čas péče o domácnost	volný čas
Průměr	7,05	1,23	5,76

Tabulka č. 6: Rozdíl mezi pracovním a ideálním dnem

etapa dne	průměr
čas v zaměstnání	1,77
péče o domácnost	1,46
volný čas	-2,91

V následujících kapitolách jsou jednotlivé etapy dne dávány do vztahu s demografickými údaji a zmiňovány jsou pouze kategorie s prokázanou statistickou rozdílností jednotlivých skupin.

Ideální čas strávený v zaměstnání

V rámci mého zkoumaného souboru si nejkratší pracovní dobu přejí ženy s nejnižším vzděláním, kteréžto také v zaměstnání tráví v průměru nejkratší dobu. Naopak je tomu u žen, které dosáhli vysokoškolského vzdělání či vyššího odborného vzdělání.

Ideální čas strávený péčí o domácnost

Nejkratší dobu strávenou péčí o domácnost si přejí ženy se středoškolským vzděláním bez maturity. Pro tuto skupinu je také charakteristický největší rozdíl mezi ideálním množstvím času péče o domácnost. Zajímavou skupinu tvoří ženy s vyšším odborným vzděláním, kteréžto nejenže si přejí skoro dvě hodiny péče o domácnost, ovšem současně jejich rozdíl mezi ideálním a reálným množstvím péče o domácnost patří k vůbec nejmenším.

Ideální množství volného času

Nejmenší množství volného času si přejí ženy s vyšším odborným vzděláním. Naopak největší množství volného času udali ženy se středoškolským vzděláním

V případě ostatních kategorií nebyly zjištěny mezi průměry jednotlivých skupin žen statisticky významné rozdíly a lze je tak označit za náhodné.

Časová struktura nepracovního dne

Výsledný součet průměrů jednotlivých etap nepracovního dne se pohybuje kolem hodnoty 12ti hodin (12,18 hod), kdy větší podíl činí volný čas. Zajímavou informací je při porovnání celkové průměrné hodnoty „zkrácení dne“ o 2-3 hodiny oproti dnu pracovnímu.

Tabulka č. 7: Časová struktura nepracovního dne

	nepracovní den	
	péče o domácnost	volný čas
Průměr	5,64	6,54

Tak jak lze pracovní den rozdělit do tří fází (pracovní čas, vázaný čas, volný čas), lze rozdělit i nepracovní den pouze do dvou složek (vázaný čas, volný čas). Nutno, však připomenout, že časový prostor naskytnuvší se nám v nepracovní den bývá hojně využíván nejen k odpočinku a činnosti v domácnosti, ale také k vedlejší výdělečné činnosti. V konkrétním případě tohoto zkoumaného souboru některé ženy měly zkušenost s prací na vedlejší pracovní poměr

Péče o domácnost

Ženy zkoumaného souboru průměrně věnují péči o domácnost během nepracovního dne 5,64 hodiny.

Ženy věnující během nepracovního dne nejméně volného času péči o domácnost náleží do nejmladší věkové skupiny, jsou to ženy s vyšším vzděláním (VOŠ, VŠ). Tedy ty ženy, které se prezentovali nejmenším množstvím času věnovaného péči o domácnost i během pracovního dne. Naopak největší množství investovaného času do péče o domácnost udaly ženy ve věkové kategorii 33 – 45 let, středoškolského vzdělání.

Volný čas

Oproti pracovnímu dnu žena v den nepracovní neodchází do zaměstnání a tak celodenní časový rozvrh je do jisté míry pouze v jejich rukou. Nahlíží-li se na volný čas v pracovní den jako na „konečný zbytek“ po splnění povinností pracovních (právní závazek) a povinností k rodině a domácnosti, pak volný čas a nejen ten v den pracovního volna získává zcela jiné rozměry.

Respondentkami s nejmenším průměrným množstvím volného času jsou ženy středoškolsky vzdělané. Naopak největším množstvím volného času disponují ženy vysokoškolsky vzdělané.

Rozdíly mezi jednotlivými skupinami žen v ostatních kategoriích jsou statisticky nevýznamné a lze je tak označit za náhodné.

Ideální časová struktura nepracovního dne

Průměrný ideální nepracovní den je o něco málo delší než průměrný běžný nepracovní den ženy. „Trvá“ přibližně 12,35 hodin.

Tabulka č. 8: Časová struktura ideálního nepracovního dne

	ideální nepracovní den	
	péče o domácnost	volný čas
Průměr	1,94	10,41

Tabulka č. 9: Rozdíl mezi nepracovním a ideálním nepracovním dnem

etapa dne	průměr
péče o domácnost	3,70
volný čas	-3,87

Ideální čas strávený péčí o domácnost

Ani jedna žena ze zkoumaného souboru neudala v rámci ideálního dne přání delšího času stráveného péčí o domácnost. Nejmenší množství času stráveného péčí o domácnost si přejí ženy nejstarší věkové kategorie (46 – 57 let). Největší průměrnou hodnotu množství času stráveného péčí o domácnost udaly ženy věkové kategorie 33 – 45 let. V případě ostatních kategorií již nebyly nalezeny statisticky významné rozdíly mezi jednotlivými skupinami žen.

Ideální množství volného času

Průměrná hodnota ideálního množství volného času přesáhla 10 hodin (10,41 hod). Nejméně volného času v rámci nepracovního dne si přejí ženy nejmladší věkové skupiny (19 – 32 let), ženy mající vyšší odborné vzdělání. Naopak nejvíce volného času pro sebe žádají ženy nejstarší věkové skupiny (46 – 57 let), ženy mající středoškolské vzdělání s maturitou, přičemž daná skupina je charakteristická i nejvyšší hodnotou rozdílu mezi běžným množstvím volného času v nepracovní den a jeho ideálním množstvím.

7. Diskuse

Samotný výzkum proběhl po stanovení výzkumné strategie na podzim roku 2012. Předcházelo mu výběr vhodné metody sběru dat (dotazník), zajištění zkoumaného souboru a po sběru dat následovala analýza získaných údajů.

7.1 Diskuse k metodě

Ke sběru dat jsem použil standardizovaného postupu - metody dotazníku. Ten se jevil v daném případě jako organizačně nejjednodušší a zároveň mi umožnil získat potřebné množství informací týkajících se jak zvoleného tématu, ale také samotných respondentů. Výběr a formulaci otázek jsem podřídil předmětu zkoumání a volbě respondentů (žen). Výsledky, kterých se mi dostávalo v průběhu šetření, dávali podněty ke vzniku nových dodatečných otázek týkajících se problematiky volného času žen. Domnívám se, že mnou zvolené téma je natolik široké, že vytvoření dotazníku v dostatečné šíři je až nemožné. Určitým řešením by tu mohla být kombinace několika metod sběru dat. Jistě zajímavé výsledky by přinesl i nestandardizovaný postup v podobě kvalitativního výzkumu, kdy by standardizovaný dotazník byl nahrazen volnějším scénářem rozhovoru. A bylo by tak možné proniknout hlouběji do názorových struktur výběrového souboru.

Nabízí se mnoho dalších otázek k dané tématice, které nebyly prostřednictvím mnou vytvořeného dotazníku zodpovězeny vůbec či se daného problému dotkli jen okrajově. Zajímavým a současně aktuálním tématem se dle mého názoru zdá být vztah žen a nejen jich k trávení volného času ve velkých nákupních centrech nabízejících vedle možnosti nákupu i možnost zábavy ve volném čase.

I přes vědomí určité omezenosti dotazníku se domnívám, že se mi díky jeho prostřednictvím podařilo získat množství zajímavých a v některých případech pro mne překvapivých údajů, které splnily mé očekávání. Myslím si, že by zvolená tematika výzkumu a s ní celá tato práce mohla vést k vytvoření většího výzkumného projektu, ke kterému se případně vrátí při pokračování v navazujícím magisterském studiu. Zvláště v této době, kdy je stále omílána problematika postavení žen ve společnosti a téma volného času se opět dostává do popředí zájmu. Vzhledem k mému záměru a mnou vytyčeným cílům této práce považuji vytvořený dotazník za dostatečný.

7.2 Diskuse ke zkoumanému souboru

Velikost zkoumaného souboru (111 respondentů) považuji k mnou vytyčeným cílům výzkumu za adekvátní. Poskytl mi dostatečné množství informací, tak abych mohl zpracovat údaje. Domnívám se, že výběrový soubor poskytl zajímavé a hodnotné výsledky. Jistě zajímavým výzkumem by bylo souběžné výzkumné šetření na více místech republiky.

7.3 Diskuse výsledků

Na počátku mého výzkumného šetření jsem si vytvořil určité představy týkající se jak struktury činností volného času tak i jeho množství. Získané údaje mi některá očekávání potvrdily, naopak jiné v konfrontaci s představou byli pro mne překvapením.

Cíl č. 1: Zjistit přibližnou strukturu činností volného času u osob ze zkoumaného souboru.

Nepřekvapivě nejfrekventovanější činností se stalo sledování televize (alespoň jednou denně sleduje televizi 65,77 % žen zkoumaného souboru). Rád bych však upozornil na problematiku vztahující se k dané kategorii. Žena sleduje televizi nejen v rámci volného času, kdy si sama sedne a vybere program dle svého uvážení, ale televizor je puštěn i během domácích prací a má spíše funkci společníka. Některé domácnosti mají televizor v kuchyni, tedy v místě, kde žena připravuje jídlo, kde jej konzumuje a kde následně poklízí. Podobnou funkci „společníka“ má i poslech hudby, tedy druhá nejfrekventovanější činnost volného času zkoumaného souboru. Také četba časopisů se těší většímu zájmu. Přesto, že četba knih není tolik frekventovaná jako četba časopisů, překvapilo mne množství žen, které sáhnou po knize alespoň jednou měsíčně (63,97 %). Pro všechny tyto aktivity je charakteristické, že se nejčastěji realizují doma, žena za nimi nemusí většinou nikam cestovat, finanční i časové nároky na jejich realizaci nejsou náročné. Přitom je lze také kombinovat (časopis a hudba).

Velké množství žen (97,30 %) se vícekrát měsíčně střetává s přáteli. Toto střetávání může probíhat jak u žen doma či formou návštěvy domova přátel, či to může být forma posezení či přímo výlet někde mimo domov (restaurace, společný turistický

výlet atd.). V souvislosti s tím celkem 83,78 % žen navštěvuje restaurační zařízení alespoň jednou v měsíci.

Nejčastěji realizovanou činností ve vztahu k návštěvě kulturních zařízení je „chození do kina“, kdy více než polovina respondentů navštíví kino alespoň jednou za čtvrt roku. Příčinu větší oblíbenosti této aktivity lze vysvětlit i mnohem větší reklamní podporou ve všech masmediích a to nejen přímo jednotlivého filmu, ale i daného kina jako instituce (multiplex atd.). Dle mého názoru tu sehrává důležitý význam i jakýsi předsudek, že divadlo je určeno náročnému, vzdělanému publiku a že představení vyžaduje mnohem větší soustředění než je tomu v případě kina. Přibližně 1/3 respondentů alespoň jednou za čtvrt roku navštíví divadelní představení či zajde na koncert populární hudby. Ve výrazněji menší míře jsou navštěvovány galerie a výstavy či koncerty hudby vážné. Příčin této až nepatrné návštěvnosti je mnoho. Rád bych poukázal na jeden důležitý fakt. Nenavštěvuji galerii jako kulturní instituci, ale navštěvuji výstavu, která se v ní koná. Přeneseně do podmínek místa výzkumu. O každoroční pravidelnou výstavu hanáckých krojů je malý zájem, ovšem výrazněji mediálně podporovaná výstava Josefa Lady, překonávala rekordy návštěvnosti galerie-muzea. V případě galerie, ale i divadla (podobně jako u filmu) je tak důležité koho a v jakém „balení“ nám nabídne při svých nevelkých finančních možnostech. Pro všechny tyto činnosti volného času je charakteristické, že se nejen že realizují mimo domov, ale vyžadují současně i větší finanční investici. Jsou více náročné na čas. Zároveň jsou to akce, o kterých je jedinec informován předem (programy kin, divadel atd.) a má-li zájem navštívit vybranou akci přizpůsobí tomu časový program daného dne.

Velice pozitivním zjištěním pro mne byla četnost s jakou se respondenti věnují sportu (91,89 % respondentů se mu věnuje vícekrát měsíčně) či turistice a vycházkám do přírody (81,09 % respondentů se věnuje vícekrát měsíčně). Obě aktivity si podobně jako v případě návštěv kulturních zařízení vyžadují přizpůsobení celodenního časového programu. Realizují se mimo domov. Často si žádají i větší finanční investici (pořízení sportovních pomůcek, náklady na vstupné do sportovních zařízení, hrazení nákladů na dopravu atd.).

Pro mne osobně největší překvapením byla četnost s jakou se ženy zkoumaného souboru věnují vzdělávání, kdy nadpoloviční většina žen se vzdělává v rámci volného času alespoň jednou měsíčně. Podobně jako v případě předešlých činností i vzdělávání vyžaduje větší časovou a finanční investici. Lze je realizovat jak

v prostředí domova (samostudium, návštěvy lektora), nebo je za ním možné docházet (jazykové školy apod.).

Velké množství žen se vícekrát měsíčně vedle všech vyjmenovaných činností věnuje i svým vlastním zájmům a koníčkům, které se mohou realizovat jednak v domě či mimo něj a ne vždy jsou spojeny s výraznější finanční investicí.

Z hlediska jednotlivých **vzdělanostních skupin** žen byla u některých činností volného času prokázána statisticky významná rozdílnost. Přesto však pouze o dvou aktivitách lze jednoznačně říci, že se k nim váže určitá vzdělanostní skupina žen (VOŠ, VŠ – vzdělávání se, návštěva galerií a výstav). V případě vzdělávání je žena k této činnosti pužena jak samým obsahem a náročností povolání, tak i dle mého vnitřní potřebou realizace. Zajímavým výsledkem je frekvence sledování televize z hlediska vzdělání, kdy nebyl zjištěn statisticky významný rozdíl a nebyla tak potvrzena osobní domněnka, že vzdělanější ženy budou tuto aktivitu vyhledávat v menší míře. Můj předpoklad vycházel z programové nabídky jednotlivých televizních stanic, kdy některé se přímo prezentují jako „lehkožánrové“. Rozdíl však může existovat v příčině sledování televize mezi jednotlivými vzdělanostními skupinami, to však nebylo cílem výzkumu.

Z hlediska **věkových skupin** lze říci, že mladší věkové skupiny vyhledávají volno časové aktivity spíše mimo domov a ve společnosti přátel. Tyto ženy nemají doposud povinnosti k rodině či nezletilému dítěti v domácnosti. Některé ženy nejmladší věkové skupiny mluvili o tendenci „užít si“ dokud jim to jejich stav umožňuje. Starší ženy zkoumaného souboru ve větší míře realizují činnosti vázající se na domov. Na snížení četnosti aktivit volného času mimo domov a ve společnosti lidí může mít vliv fyzická kondice, zdravotní problémy, větší potřeba nenáročného odpočinku po zaměstnání, kterým může být právě udaná četba atd.

Cíl č.2: Zjistit vnímanou časovou strukturu pracovního dne.

Průměrný čas strávený ženami zkoumaného souboru v zaměstnání je 8,81 hodiny. Domnívám se tak, že některé ženy cestu do zaměstnání vnímají již jako součást pracovní doby, k tomuto závěru mne vede i fakt, kdy ženy středoškolského vzdělání uvádí průměrnou pracovní dobu přes 8 hodin. Pozitivním zjištěním pro mne byl fakt, že průměrná doba volného času je větší než doba péče o domácnost. Po sečtení jednotlivých denních úseků „trvá“ jeden den ženy zkoumaného souboru v průměrně 14,34 hod. Zbýlý čas (9,66 hod) věnuje žena především spánku, hygieně, v některých

případech i cestě do či ze zaměstnání. Zajímavým zjištěním jsou průměrné údaje jednotlivých etap množství času ve vztahu ke vzdělání a věkové skupině. Ženy s nižším vzděláním tráví v zaměstnání dobu kratší, současně více času věnují péči o domácnost. Nepotvrdil se předpoklad B. Filipcové citován v kapitole „*Faktoru ovlivňující volný čas*“, že se zvyšujícím vzděláním mají ženy více volného času. S přibývajícím věkem klesá množství času stráveného v zaměstnání. Nejvíce času věnují péči o domácnost ženy ve věku 33 – 45 let, které současně disponují i nejmenším množstvím volného času.

Cíl č. 3: Zjistit ideální časovou strukturu pracovního dne.

Průměrné ideální množství času stráveného v zaměstnání je téměř o 2 hodiny kratším, než-li běžný průměrný čas strávený v zaměstnání. Pro ženy by také bylo ideálním více než dvojnásobné snížení času (1,23 hod) věnovaného péči o domácnost. Etapou dne o které lze říci, že by měla být delší právě na úkor dvou předešlých etap je volný čas, který v porovnání s množstvím volného času dne běžného má dvojnásobnou hodnotu. Ženy s vyšším vzděláním (VOŠ, VŠ) jsou ochotny v zaměstnání strávit více času. Ve vztahu k péči o domácnost by nejméně času, necelou hodinu denně, investovali ženy středoškolského vzdělání bez maturity (domácnosti věnují nejvíce času a současně tráví nejkratší dobu v zaměstnání). Ovšem druhou nejnižší hodnotu uvádí ženy vysokoškolsky vzdělané (věnují péči o domácnost méně času a tráví nejdelší dobu v zaměstnání) Osobně se domnívám, že průměr udaného množství času v prvním případě (SŠ bez mat) je jakou si reakcí na reálné množství vypovídající především o nespokojenosti žen, pro něž je práce v domácnosti, i vinou nedostupnosti mechanických a jiných pomocníků, více fyzicky náročnější a vyžaduje více času. V případě druhém (VŠ) se lze dohadovat, zda je přené množství výrazem nespokojenosti či je to výsledek racionálně odvozeného množství potřebného k péči o domácnost. Obě tyto skupiny současně uvádí výrazně větší množství volného času.

Cíl č. 4: Zjistit vnímanou časovou strukturu nepracovního dne.

Nepracovní den jsem rozdělil do dvou etap – péče o domácnost a volný čas. Oproti dnu pracovnímu se jeho délka snížila na průměrnou hodnotu 12,18 hodiny. Péči o domácnost je věnováno průměrně přibližně pět a půl hodiny. Je to delší úsek než v případě pracovního dne. Tento fakt může být způsoben tím, že během nepracovního dne žena dohání to co nestihla během týdne a současně volí takové

činnosti péče o domácnost, které jsou náročnější fyzicky i časově. Vzhledem k tomu, že nepracovní den bývá současně ve většině případů dnem nepracovním i pro ostatní členy domácnosti vaří žena pro celou rodinu, což během týdne mohou suplovat stravovací zařízení (jidelny, restaurace atd.). Méně času věnují péči o domácnost ženy vzdělanější. Z pohledu věku nejmenší množství investují ženy ve věkových skupinách 19 – 32 let a 46 – 57 let. Volnému času je průměrně vymezena doba šest a půl hodiny. Přičemž stejně jako během pracovního dne je tím delším úsekem, etapou dne. Žena má tak možnost realizovat i časově náročnější aktivity, mezi něž patří například výlety do přírody, sport (cyklistika) atd. Největším množstvím disponují ženy s vyšším vzděláním. A současně z pohledu věku ženy věkových skupin 19 – 32 let a 46 – 57 let. Na základě těchto zjištění lze vystopovat provázanost mezi množstvím času věnovaného péči o domácnost a následným volným časem.

Cíl č. 5: Zjistit ideální časovou strukturu nepracovního dne.

Celková délka ideálního nepracovního dne se také průměrně pohybuje kolem 12 hodin. Průměrná doba péče o domácnost je nejenže výrazně kratší oproti reálnému nepracovnímu dnu, ale současně i oproti dnu pracovnímu. Na základě těchto údajů se mohu domnívat, že ženy jsou nespokojeny s množstvím času, který musí investovat do domácnosti a ne do odpočinku. Myslím si, že den nepracovní by měl být určen především regeneraci a následně pak péči o domácnost. Tento názor však neznamená, že by péče o domácnost měla zcela vymizet! Způsobem, jak zkrátit takto vynaložený čas by mohl být větší podíl pomoci mužů a dětí a současně větší finanční dostupnost mechanických pomocníků v domácnosti. Nejmenší množství času péče o domácnost jsou ochotny věnovat ženy s vysokoškolským a středoškolským vzděláním bez maturity. Z hlediska věku jsou to ženy věkových skupin 19 – 32 let a 46 – 57 let. Množství volného času ideálního dne překročilo hodnotu 10 hodin. V souvislosti s tím však chci upozornit na to, že disponovat s tak velkým množstvím času není lehkým úkolem. Domnívám se, že větší množství času by bylo spojeno s nutností výraznější finanční investice. Samozřejmě lze tento čas vyplnit i finančně nenáročným spánkem či četbou knih, ale dle mého názoru, důvodem přání větších časových možností je představa realizace náročnější aktivity jak z hlediska času, tak i financí a možná i fyzické námahy. Největší množství volného času si přejí ženy s vysokoškolským a středoškolským vzděláním s maturitou. Z hlediska věku jsou to věkové skupina 33 – 45 let a především pak skupina 46 – 57 let.

Cíl č. 6: Zjistit existuje-li souvislost mezi spokojeností s náplní volného času a dosaženým vzděláním.

Mezi dosaženým stupněm vzdělání a spokojeností žen s náplní volného času byla zjištěna statisticky významná souvislost. „Nejspokojenější“ skupinou jsou ženy vysokoškolsky vzdělané. Tedy ty ženy, pro které je v daném zkoumaném souboru typické vedle dlouhé pracovní doby i menší množství času věnovaného domácnosti a větší množství času volného. Naopak nejméně spokojenými skupinami jsou ženy středoškolsky vzdělané s maturitou a ženy s vyšším odborným vzděláním. Toto zjištění potvrdilo mnou očekávaný předpoklad, že nejspokojenějšími budou ženy s nejvyšším vzděláním, překvapila mne však zjištěná nižší míra spokojenosti u žen s vyšším odborným vzděláním. Vysvětlení hledám v aktivitách realizovaných vysokoškolsky vzdělanými ženami, které lze označit za náročnější co do finančních či časových investic a které si žena s nižším platovým výměrem nemůže tak často dovolit. Obecně však nelze říci, že například návštěva divadla, vyžadující i větší finanční náklady, je spojena automaticky s větší mírou spokojenosti žen. Jinak řečeno četba časopisů může přinášet ženě zcela stejné uspokojení a možná i větší. Celá tato úvaha mne přivádí spíše na počátek realizace výzkumného projektu zaměřeného speciálně na oblast spokojenosti s volným časem, který by snad mohl poskytnout uspokojující odpovědi.

Na závěr diskuse bych rád připojil mou domněnku související se strukturou činností volného času mající dle mého vztah i ke spokojenosti s jeho náplní. Jsem si vědom, že daný dotazník nezjišťoval četnost všech konkrétních aktivit volného času. Přesto se domnívám, že se lze setkat v případě aktivit volného času se stejným systémem, jakým se ve společnosti šíří křestní jméno a jaký má význam. Příkladem může být tenis, někdy doposud nazýván jako hra „bílých rukaviček“. Hra, která sama o sobě už má vyjadřovací hodnotu, určitou schopnost odlišit určité sociální vrstvy nebo lidi určitého statusu. Filipcová se domnívá, že volný čas je prostorem, který umožňuje tyto sociální rozdíly smazat. Já se však domnívám, že volný čas v dnešním společenském zřízení je prostorem potvrzujícím sociální status. A to i přes fakt postupného šíření určitých aktivit volného času vyšších společenských vrstev „shora dolů“ (současně však vznikají aktivity nové).

8. Závěr

Úspěšnost a kvalitu mého výzkumného šetření hodnotím podle naplnění a dosažení formulovaných cílů.

Podářilo se mi zmapovat strukturu činností zkoumaného souboru. Dozvěděl jsem se, tak že nejčastější aktivitou je sledování televize a naopak nejméně vyhledávanou je návštěva koncertů vážné hudby. Nastínil jsem množství času jednotlivých etap pracovního či nepracovního dne. Zajímavé údaje pak přineslo zjištění ideálního množství času jednotlivých etap v rámci pracovního a nepracovního dne. Při porovnání množství volného času jsem zjistil v obou případech výrazně větší množství volného času v případě dne ideálního (3 hodinový rozdíl).

V souladu s dalším cílem byla zjištěna souvislost mezi dosaženým stupněm vzděláním a úrovní spokojenosti. Vybrané oblasti výzkumu byly uváděny v souvislosti s daty respondentů a přinesli v některých případech zajímavé informace (vzdělání x struktura činností volného času atd.).

Věřím a doufám, že získané údaje poskytnou, alespoň cenné orientační informace.

Mnou provedený výzkum považuji spíše za malý počáteční krok mnohem většího projektu v dané oblasti. Nastínil množství otázek vázajících se k danému tématu, které by si dle mého názoru zasloužily podrobnější šetření.

9. Shrnutí

Mnou provedený výzkumný projekt, ukázal složitost a šířku mapování tématu volného času. Jeho výsledky by mohli být využity jako podklad pro navazující rozsáhlejší výzkum, jehož výstupem by mohli být i určitá reálná opatření v oblasti volného času a žen.

Summary

The whole research project showed the complexity and breadth of mapping the topic of free time. The results could be used as a basis for continuing extensive research whose output could be some real action in the field of leisure and women.

10. Seznam použité literatury

1. Alan, J. *Etapy života očima sociologie*. Praha: Panorama 1989.
2. Arendetová, H. *Krize kultury*. Praha: Mladá fronta 1994.
3. Beauvoirová, S. *Druhé pohlaví*. Praha: Orbis 1967.
4. Čermáková, M., Hašková, H., Křížková, A., Linková, M., Maříková, H. *Podmínky harmonizace práce a rodiny v České republice*. Praha: Sociologický ústav AV ČR 2002.
5. ČSÚ, MPSV. *Ženy a muži v datech*. Praha: MPSV 2003.
6. De Singly, F. *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál 1999.
7. Drapela, J. V. *Přehled teorií osobnosti*. Praha: Portál 1997.
8. Durynek, A., Komárková, R., Kašparová, E. *Základy sociologického výzkumu*. Praha: Management Press 2001.
9. Filipcová, B. *Volný čas a kultura v průmyslovém městě (Současnost a perspektivy)*. Praha: Ústav pro kulturně výchovnou činnost 1974.
10. Filipcová, B. *Výzkum volný čas Ostrava – díl. 3, Struktura volného času*. Praha: Sociologický ústav ČSAV 1967 – 1970.
11. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. Sociologický ústav AV ČR, č.3-4. 2003, Praha.
12. Giddens, A. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999.
13. Heitlingerová, A., Trnková, Z. *Životy mladých pražských žen*. Praha: Slon 1998.
14. Chalupný, E. *Sociologie (Svazek 3: Sociální činnosti a práce, hra, sport, tanec, zábava)*. Praha: Melantrich 1941.
15. Jarkovská, L. *Rovné příležitosti dívek a chlapců ve vzdělání*. Brno: Nesehnutí 2003.
16. Juřík, V. *Kultura a volný čas v epoše elektroniky*. Praha: Centrum pro volný čas mládeže ČÚV SSM 1988.
17. Klener, P a kol.. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum 1996.
18. kolektiv autorů. *Malý sociologický slovník*. Praha: Svoboda 1970.
19. *Koordinace programu pro rovné příležitosti postavení mužů a žen u OECD: První výroční zpráva (březen 2002 – březen 2003)*. Praha: Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj 2003.
20. Křížková, A. *Srovnání mužů a žen na trhu práce*. Praha: Sociologický ústav AV ČR 2003.
21. Lafargue, P. *Právo na lenost*. Praha: R. Rejman 1926.
22. Mansfeldová, Z., Tuček, M. *Současná česká společnost*. Praha: Sociologický ústav AV ČR 2002.

23. Marden, S. O. *Žena a domov*. Praha: Nakladatelství Jos. R. Vilímka 1925.
24. Maříková, H. *Proměny současné české rodiny (Rodina-gender-stratifikace)*. Praha: Sociologické nakladatelství 2000.
25. Masariková, A., Masarik, P. *Vybrané kapitoly z pedagogiky volného času*. Nitra: PF UKF 2002.
26. Matoušek, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Slon 1997.
27. Možný, I. *Česká společnost*. Praha: Portál 2002.
28. Nováková, J. *Rovná práva a příležitosti pro ženy a muže v Evropské unii*. Praha: MPSV 2003.
29. Osborne, R., Van Loon, B. *Sociologie*. Praha: Portál, 2002.
30. Pácl, P. *Sociální a sociologické koncepce práce a volného času*. Brno: UJEP 1978.
31. Pácl, P. *Sociologie životního způsobu*. Praha: SPN 1988.
32. Pavlík, P. a kol. *Stínová zpráva v oblasti rovného zacházení a rovných příležitostí žen a mužů*. Praha: Gender Studies 2004.
33. Průcha, J. *Přehled pedagogiky*. Praha: Portál 2000.
34. Průcha, J. *Vzdělávání a školství ve světě*. Praha: Portál 1999.
35. Průcha, J., Walterová, E., Mareš, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál 2003.
36. Reiterová, E. *Základy statistiky pro studenty psychologie*. Olomouc: UP FF Olomouc 2000.
37. Riesmann, D. *Osamělý dav*. Mladá fronta, Praha 1968.
38. Ritonský, A. *Základné funkcie SPSSWin*. Bratislava: UK Bratislava 1998.
39. Seneca. *Z dopisů Senecových*. Praha: Melantrich.
40. Srb, J., Mašát, V. a kol. *Ženy a muži v číslech*. Praha: Český statistický úřad 2000.
41. Věšíňová – Kalivodová, E., Maříková, H. *Společnost žen a mužů z aspektu gender*. Praha: Open Society Fund 1999.
42. Vodáková, A., Vodáková, O. *Rod ženský*. Praha: Slon 2003.
43. Výrost, J., Slaměník, I. *Aplikovaná sociální psychologie I*. Praha: Portál 1998.
44. Winterich, Ch. *Globalizovaná žena*. Praha: Profem 2000.
45. Zich, F. *Co s volným časem?*. Praha: Pressfoto – vydavatelství ČTK 1978.

11. Seznam příloh

Příloha č.1 : Dotazník

Příloha č.2 : Profil společnosti Avon cosmetics

Příloha č.1

Pěkný den,

Rád bych vás požádal o vyplnění tohoto dotazníku, který je součástí mé bakalářské práce s názvem „Žena a volný čas“. Cílem mé práce je zjistit jak ženy tráví svůj volný čas a zda jsou s jeho množstvím a náplní spokojeny. Volný čas představuje důležitou část dne člověka, ve kterém se mu dostává odpočinku po práci, po čase stráveném péčí o domácnost a rodinu. V jeho rámci pak odpočívá, zotavuje se, vzdělává a účastní se společenského života. Je však pro něj typické jedno: vždycky ho jedni měli nadbytek, druhí nedostatek a ti poslední neměli volný čas žádný.

Tento dotazník je anonymní a poslouží k získání dat, které budou posléze zpracovány do závěrečné zprávy.

Instrukce k vyplnění dotazníku:

- **Zakřížkujte danou volbu** (v případě, že se zmýlíte vaši starou volbu zakroužkujte a novou volbu opět zakřížkujte).
- Vždy zvolte je **jednu odpověď** není-li uvedeno něco jiného.
- **Dotazník je určen pouze ženám!**

S poděkováním Dominik Zavadil, student FTK UP Olomouc

.....
.....

1. S náplní volného času jste?

- a) zcela spokojena
- b) spíše spokojena
- c) ani spokojena/ani nespokojena
- d) spíše nespokojena
- e) zcela nespokojena

2. Máte v pracovní den volný čas?

- a) ano
- b) ne

3. Svůj volný čas trávím nejraději...

- a) sama
- b) ve společnosti lidí

4. Svůj volný čas trávím nejraději ...

- a) doma
- b) mimo domov

5. Kolik volného času je dle Vás ideální k regeneraci po práci?

..... hod.

Alespoň jednou za	den	týden	měsíc	čtvrt roku	rok	vůbec ne	A danou aktivitu bych ráda realizovala častěji.	
							ano	ne
6. poslouchám nahrávky (mp3, CD atd.).							ano	ne
7. si zvyšuji své odborné a jazykové znalosti.							ano	ne
8. čtu časopisy.							ano	ne
9. čtu knížky.							ano	ne
10. chodím do kina.							ano	ne
11. chodím do divadla.							ano	ne
12. navštěvuji galerie, umělecké výstavy atd.							ano	ne
13. cvičím, sportuji.							ano	ne
14. chodím na výlety do přírody, pěstuji turistiku.							ano	ne
15. chodím na koncerty vážné hudby.							ano	ne
16. navštěvuji restaurační zařízení.							ano	ne
17. chodím na koncerty populární hudby.							ano	ne
18. scházím se s přáteli a sousedy.							ano	ne
19. věnuji se dalším koníčkům.							ano	ne
20. dívám se na televizi.							ano	ne
21. jiné							ano	ne

22. Jak velkou část Vašeho pracovního dne tvoří čas strávený...

- a) v zaměstnání hod.
b) péčí o domácnost a rodinu hod.
c) volný čas hod.

23. Jaká je Vaše představa ideálního časového rozložení pracovního dne?

- a) zaměstnání hod.
b) péče o domácnost a rodinu hod.
c) volný čas hod.

24. Jak velkou část Vašeho nepracovního dne tvoří čas strávený...

- a) péčí o domácnost a rodinu hod.
b) volný čas hod.

25. Jaká je Vaše představa ideálního časového rozložení nepracovního dne?

- a) péče o domácnost a rodinu hod.
b) volný čas hod.

26. Uveďte prosím Váš věk.

..... (doplňte prosím)

27. Uved'te prosím Vaše nejvyšší dosažené vzdělání.

- a) základní vzdělání
- b) středoškolské vzdělání bez maturity
- c) středoškolské vzdělání s maturitou
- d) vyšší odborné vzdělání
- e) vysokoškolské vzdělání

Chcete-li se jakkoli k danému tématu "Zaměstnaná žena a její volný čas" vyjádřit, využijte prosím nabídnutého prostoru.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

***Velice vám děkuji za vyplnění dotazníku.
Přeji vám příjemně strávený den.***

Příloha č. 2

Profil společnosti Avon cosmetics

Historie

Historie firmy Avon připomíná pohádkový příběh. Ke konci 19.století začal obchodní cestující s knihami David McConnell ke knihám přidávat malý voňavý dárek. Zanedlouho se jeho vůně stávaly žádanější více než samotná literatura, a proto v roce 1886 založil svou vlastní kosmetickou společnost "California Perfume Company."

McConnell správně předpokládal, že pro přímý prodej je nejdůležitější osobní kontakt - žena nabízející zboží ženě. Prvním distributorem jeho společnosti byla paní P.F.E.Albee, která se tak stala první Avon Lady. Poprvé v historii získaly ženy příležitost nabýt finanční nezávislosti - 34 let před tím, než získaly hlasovací právo. V roce 1929 se na trhu objevila řada výrobků pojmenovaná podle rodiště jednoho z nejoblíbenějších autorů D.McConnella, Williama Shakespeara, Stradford upon Avon. Název se stal tak populární, že se firma roku 1939 oficiálně přejmenovala na Avon Product Inc.

Společnost pro ženy

AVON je celosvětovou vedoucí společností v oblasti přímého prodeje kosmetiky. AVON prodává své výrobky prostřednictvím téměř 6 milionů AVON Ladies a AVON Gentlemen ve více než 100 zemích po celém světě. Produktové portfolio AVONu zahrnuje značky jako Anew, Solutions, Planet Spa, Avon Color, Advance Techniques, Naturals a ve spolupráci s vyhlášenými módními domy a návrháři nabízí i širokou paletu dámských a pánských vůní.

AVON je společností pro ženy a stará se nejen o jejich krásu, ale i o zlepšení jejich postavení ve společnosti a o jejich životní podmínky a zdraví. Se společností AVON jsou rovněž spojena jména slavných osobností ze světa filmu a televize, divadla, populární hudby, modelingu a sportu.

AVON v České republice

Společnost AVON začala působit v České republice v únoru 1991. Až do léta 1998 AVON patřil pod centrálu v Německu, nyní je řízen samostatným managementem pro ČR a SR. Společnost se postupně rozrůstá, v současné době se přímému prodeji výrobků Avon věnuje přes 90 tisíc nezávislých AVON Ladies a AVON Gentlemanů, kteří obslouží přes 4,5 milionu zákazníků ročně. AVON Cosmetics je členem Asociace osobního prodeje. Centrála společnosti AVON pro Českou republiku je v Praze Holešovicích, Na Maninách 7, kde pracuje okolo 100 zaměstnanců společnosti v obchodním, marketingovém, zákaznickém, finančním, personálním a IT oddělení.